

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Э Т А ISSN 1819-1614

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Прыватнае прадпрыемства «Суродзічы». Выходзіць штотыднёва, у чацвярткі

У НУМАРЫ

Дырэктарам будуць плаціць болей

Урад павялічвае дыфэрэнцыяць по аплаце працы.
Старонка 8.

ЗША ўзмацняюць санкцыі

Дзярждэпартамэнт ЗША абмежаваў выдачу візаў для новых катэгорый

беларускіх чыноўнікаў, а таксама іхных жонак і мужоў.
Старонка 3.

Позірк у невядомую краіну

Часам вобразы эпохі, а часам — гогалеўскія гратэскі. У Дрэздене адкрываеца выставка Андрэя Лянкевіча. Піша Інго Пэтц.
Старонка 14.

Натальля Радзіна: Інтэрнэт выстаіць

Калі будуць закрытыя апазыцыйныя інтэрнэт-сайты, то людзі сядуць у блогі. Розыніца толькі ўтым, што блогі, як усё несыстэмнае, заўсёды былі больш радыкальнымі. Старонка 4.

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Што рабіць?

Дыскусія пра будучыню. Старонка 2.

PHOTOBYMEDIANET

Што рабіць?

2 жніўня, выступаючы на съяткаваньні 80-годзьдзя газеты «Советская Белоруссия — Беларусь сегодня», А.Лукашэнка адзначыў, што трэба спыняць «анархію» ў беларускім інтэрнэтэ. Ён таксама прызнаў поўную непапулярнасць дзяржаўных рэсурсаў, калі яны знаходзяцца ў стане свабоднай канкуренцыі зь незалежнымі: «Сярод дзяржаўных сайтаў няма ніводнага з аўдыторыяй больш за пяць тысячачаў карыстальнікаў». Ён загадаў стварыць дзяржаўны сайт, каб наведвальнасць яго была «сотні тысяч».

Ён заявіў трохі загадкава, што «ў той жа час маецца нейкі незалежны інтэрнэт-рэсурс, чыя месячная аўдыторыя ўжо пераўзыходзіць больш чым паўтарамільённы тыраж «Советской Белоруссии». Гэта масавы рупар нават не апазыцый, а рупар варожых нам галасоў, варожых дзяржаваў».

Што меў на ўвазе прэзыдэнт? Калі звязніца да статыстыкі (akavita.by) з карэкцыяй на колькасць наведваньняў, якія гэты лічыльнік праpusкае — каля 20—30%, у залежнасці ад формы рэсурсу, і на летні спад актыўнасці), відно, што на сёньня самы папулярны сайт Беларусі ёсць інфармацыйна-паштовы партал tut.by. Яго пастаянна наведваюць з прыкладна 250 000 IP-адрасоў. Зь іх 86% зь Беларусі. За месяц яго наведваюць усяго з 800 000 IP-адрасоў. Зь іх 81% зь Беларусі. Гэта азначае, што ягонімі паслугамі карыстаюцца ў Беларусі стала каля мільёна чалавек, а час ад часу — каля 2,5 мільёна.

Наступнае месца займаюць рэсурс av.by «Аўта-Малінаўка — Усе прадаваныя аўтамабілі Беларусі». Гэны наведваюць за месяц недзе з 170 000 IP-адрасоў,

прикладна 76% якіх зь Беларусі. На трэцім месцы «Інфарматычна-популярная сістэма» date.by (пераважна забаўляльная) зь яе 70 000 IP-адрасоў.

Аднак ніводзін з трох яўсьць рупарам і ўвогуле яя мае дачыненія да бягучай палітыкі.

Калі браць грамадзка-палітычныя рэсурсы, то ў лідерах на сёньня charter97.org «Хартыя-97» — Навіны зь Беларусі». Яго наведваюць штогод з 70 000 IP-адрасоў, 51% зь іх беларускія. Рэгулярна яго наведваюць з 10 000 IP-адрасоў. 64% зь іх зь Беларусі.

Зь ім упоравень ідзе «Белорусскі партызан» — 55 000 усяго (66% зь Беларусі), 11 000 сталых (77% зь Беларусі).

Значыць, іх рэгулярна чытаюць унутры Беларусі каля 50 000 чалавек, а нерэгулярна — 150 000 чалавек.

Магчыма, кіраўніку дзяржавы падсунулі ў якасці лічбы наведнікаў агульную колькасць праглядаў гэтых рэсурсаў: гэта значыць, колькі разоў былі адкрытыя пачуныя старонкі. У абодвух сайтаў гэта лічба складае каля мільёна за месяц. Аднак гэта тое самае што лічыць за колькасць чытачоў газеты агульную лічбу прачытаных у ёй артыкулаў і абвестак.

Зрэшты, справа ная ў гэтым. Харошыя слова прыкрываюць жаданне абмежаваць свабоду слова ціпер і ў інтэрнэтэ. Між тым, свабода СМІ, як і свабода выказвання, — аснова, без якой немагчыма выбудова ўстойлівой дзяржаўнасці ў сучаснай Эўропе. Дый для дутгатэрміновага эканамічнага развицця гэта канечная перадумова.

«Хартыя-97» не хавае таго, што гэта якраз рупар шырокай дзімакратычнай апазыцыі. І як такая заслужыла прызнаньне аўдыторыі. Як ягоная

рэдактарка **Натальля Радзіна**

зразумела слова А.Лукашэнкі і што яна чакае пасля іх? Ці вытрымае беларускі інтэрнэт непазыбежную аблогу? Які яго сёньняшні стан і перспектывы? Што ён мае рабіць? Што мае рабіць апазыцыя ўвогуле? Пра гэта зь ёю гутарыць Зыміцер Панкавец (**старонка 4**).

Гэтым матрыялам «НН» запачатковуе новую рубрыку — «Што рабіць?». У ёй мы будзем зьмяшчаць матрыялы, якія паказваюць, у якой ступені прадстаўнікі палітычнай апазыцыі (але, пры любой магчымасці з нашага боку і жаданыні з іхнага, і прадстаўнікі лукашэнкаўскага лягеру таксама) маюць разуменне сітуацыі ў краіне, быльм Савецкім Саюзе і сьвеце, якія бачаны будучыні яны маюць, якія прапаноўваюць шляхі дасягнення таго, што нам бачыцца галоўнай задачай — каб Беларусь заняла «свой пачэсны пасад між народамі», гэта значыць, дасягнула нарэшце поўнай незалежнасці.

Нам хочацца, каб альтэрнатыўная праграма развицця краіны набыла конкретнасць ва ўсіх сферах. Асаблівую важнасць мы бачым у тым, каб вузкалітэчныя пастулаты спалучыліся ў ёй з сацыяльна-эканамічнымі, каб яна стала актуальнай для розных, самых шырокіх групавых насельніцтва. Таксама немалаважна, каб праграма была пераформуляваная з мовы 1980—1990-х гадоў на палітычную мову XXI стагодзьдзя, эпохі пасля стабілізацыі РБ. У сітуацыі, калі грамадзтва, у тым ліку незалежнае грамадзтва, пад уплывам спажывецтва і пад цікам рэпрэсій, пагружаетца ў страўсавую абыякавасць, мы бачым вялікую патрэбу ў дыскусіі пра будучынню.

Запрашаем выказвацца на гэтую тэму ўсіх аўтараў выданьня.

Шаноўныя людзі!

«Наша Ніва» шукае распаўсюднікаў для продажу газеты на вуліцах і ў электрычках. Справа выгадная і надта патрэбная.

Продаж ажыцьцяўляеца на аснове дамоваў.

Звязніца прац тэл.:
(017) 284-73-29,
(029) 260-78-32,
(029) 618-54-84.

Купала Ў КОЖНЫ ДОМ

Выйшаў першы плакат з сэрыі
«Нацыянальныя героі Беларусі». Каб
набыць, пытайцца прац тэл. (029) 505-
39-11 або прац e-mail: plakat@biz.by

Янка Купала (1852-1912)

Помста камуністам за апазыцыю

Дзейнасць ПКБ прыпыненая на шэсць месяцаў.

2 жніўня судзьдзя Вярхоўнага суду Беларусі Ганна Сакалоўская на шэсць месяцаў прыпыніла дзейнасць Партыі камуністаў Беларусі (ПКБ). Менавіта на такім пакаранні настойвала ў пазове Міністэрства юстыцы.

Гэта прывядзе да пераменаў у тэктыцы Аб'яднаных демакратычных сіл у 2008 г.

Прадстаўнік Мін'юсту Харытон настойваў на tym, што дзейнасць ПКБ мусіць быць прыпыненая ў сувязі са шматлікімі парушэннямі закону аб палітычных партыях. Лідэр ПКБ Сяргей Калякін, які прадстаўляў у судзе інтарэсы сваёй партыі, лічыў, што ўсе парушэнні даўно выпраўлены і справа мусіць быць закрытага.

Судзьдзя ж цалкам задаволіла пазоў Мін'юсту.

Тэрмін прыпынення дзейнасці партыі канчаецца 2 лютага 2008 г. За гэты час партыі не дазваляецца праводзіць ніякую дзейнасць.

Таксама ПКБ не дазваляецца карыстацца партыйнымі банкаўскімі рахункамі.

Намеснік старшыні ПКБ Валер Ухналёў мяркуе, што прыпыненне не адаб'еца на дзейнасці партыі. «Хіба толькі нам нельга будзе ад імя партыі рабіць заявы, а ладзіць акцыі мы можам у рамках демакратычнай кааліцыі. Шкада толькі, што мы ня зможем вылучаць сваіх сябры у выбарчыя камісіі», — кажа намеснік старшыні ПКБ.

«Нават калі заўтра будуць аб'яўленыя парлямэнцкія выбары, то сябры нашай партыі пойдуць на іх праз збор подпісаў», — заяўіў С.Калякін. Ён адзначыў, што салідарнасць з ПКБ выказалі кампартыі Чэхіі, Францыі, Італіі і іншых краін, якія падтрымліваюць шлях Беларусі да демакратызацыі.

«Прыпынілі дзейнасць ПКБ, каб не зарэгістраваць Саюз левых партый», — мяркуе в.аб. старшыні БСДП

Анатоль Ляўковіч.

Пакуль у левых няма яснага пляну дзеяньня на той выпадак, калі «Саюзу...» будзе адмоўлена ў рэгістрацыі.

Прыпыненне ПКБ ставіць пад пытаныне выход газеты «Товариш», друкаванага органу партыі. Намеснік галоўна-

га рэдактара «Товарища» Дзымітры Яненка звяртае ўвагу: «Прыпыненне дзейнасці заснавальніка не падстава спыняць выход газеты. Аднак нам пакуль нічога не вядома, што пра гэта думают у Мінінфармацыі».

Зыміцер Панкавец

ЗША ўзмацняюць санкцыі

Дзярждэпартамент ЗША абмежаваў выдачу візаў для новых катэгоріяў беларускіх чыноўнікаў, іх жонак і мужоў.

У сьпісе — афіцэры КДБ і МУС у званыні вышэй за падпалкоўніка, супрацоўнікі ідэялягічных аддзелаў, члены выбарчых камісій.

«Вясной мела месца аслабленыне рэпрэсійных мераў, але на працягу апошніх тыдняў мы сталі съведкамі чарговага пагаршэння сітуацыі з правамі чалавека ў Беларусі», — гаворыцца ў прэс-рэлізе пасольства ЗША. ЗША ў адказ ускладняюць выдачу візаў асобам, што «пагражают» прафсу пераходу да демакратыі ў Беларусі».

Да такіх аднеслы:

- чыноўнікаў узроўню намеснікаў міністраў і вышэй;
- генпрокурора і ягоных намеснікаў;
- афіцэраў МУС і КДБ у званыні вышэй за падпалкоўніка;
- супрацоўнікаў ідэялягічных аддзелаў аблвыканкамаў;
- кіраўніка і намеснікаў кіраўніка Адміністрацыі презыдэнта;
- членаў Цэнтарвыбаркаму і старшыні абласных выбарчых камісій;

- старшыні абласных і раённых судоў;
- дырэктараў і намеснікаў дырэктараў дзяржаўных прадпрыемстваў.

Звяртае ўвагу, што да сьпісу аднеслы і мужоў і жанок гэтых асобаў.

На думку палітоляга Вітала Сіліцкага, рагэзныне ЗША — дэмантрацыя прынцыпаў пры адсутнасці моцных рычагоў узদзеяння. Ён не чакае ў адказ на крок Вашынгтону помсты беларускіх уладаў на апазыцыі. «Апазыцыю рэпрэсуюць плянава», — мяркуе В.Сіліцкі.

МБ

Прыгодніцкі фільм пра Паўлічэнку?

На конкурсе сцэнароў, праведзеным «Беларусьфільмам», трэцяе месца заняў сцэнар «Крапавы барэт». «Гэта прыгодніцкі фільм, баявік», — кажа аўтар сцэнару Аляксандар Дэбалюк.

У 2003 г. А.Дэбалюк, кіраўнік студыі «Навігатар», прадусаваў карціны Андрэя Кудзіненкі «Акупацыя. Містэріі».

Першую прэмію на конкурсе сцэнароў атрымала вайсковая драма «Дняпроўскі рубеж» Аляксея Дудараў, другую — пасъляваенная драма «Ліда» Лізы Трушевіч.

А.Дэбалюк скончыў Менскую Сувораўскую вучэльню разам з Паўлічэнкам, а пасля Вышэйшую вайсков-палітычную вучэльню.

Андрэй Расінскі

Калі будуць закрытыя апазыцыйныя інтэрнэт-сайты, то людзі сышуць у блогі. Розыніца толькі ўтым, што блогі, як усё несыстэмнае, заўсёды былі больш радыкальнымі. На пытанні «Нашай Нівы» адказвае **Натальля Радзіна**, рэдактарка самага папулярнага беларускага сайту charter97.org «Хартыя» 97 — Навіны зь Беларусі».

«Наша Ніва»: Дзіўныя слова Аляксандра Лукашэнкі пра тое, што ў інтэрнэце ёсьць апазыцыйны сайт, наведвальнасць якога большая за паўмільёны наклад «Беларусі сегодня», гэта не пра «Хартыю-97»?

Натальля Радзіна: Магчыма. Лукашэнка мог казаць пра ўсе беларускія апазыцыйныя інтэрнэт-рэсурсы. Аднак фраза пра інтэрнэт-рупары нейкіх «варожых для Беларусі галасоў» абсалютна не падыходзіць да беларускіх апазыцыйных сайтаў. Мы на ворагі свайго радзімы.

Увогуле, сёньня ў беларускай апазыцыі і ўладаў адна мэта — захаваньне незалежнасці краіны. Болей за тое, апазыцыя прапануе ўладзе дыялёг дзеля ўсходнейскага будучага Беларусі. «Варожыя» для Лукашэнкі сёньня прараесяцкія СМІ і такія ж палітыкі ў ягоным атачэнні. Таму раю яму быць пільным у гэтым на-кірунку.

«НН»: Дзякуючы чаму сайт «Хартыі-97» стаў такім папулярным у беларускім інтэрнэце?

НР: Найперш праз прафэсійную працу тых, хто ім займаецца. Праз жаданьне да-несыці праўду да чытачоў, уз-важаную пазицію рэдакцыі. Не пабаюся патэтыкі: і праз любоў да Радзімы, бо для нас на першым месцы стаяць інта-

Натальля Радзіна: Інтэрнэт выстаіць

Натальля Радзіна

нарадзілася ў 1979 у Кобрыне ў сям'і вайскоўца. Скончыла журфак БДУ (2001). Працавала журналісткай у газетах «Імя», «Народная воля», «Наша свобода», «Навіны». У прэс-цэнтры «Хартыі-97» з 2001.

рэсы краіны. Да таго ж, мы адзіны беларускі сайт, які мае трэћы моўныя версіі — беларускую, расейскую і ангельскую.

«НН»: Ці змогуць улады зрабіць інфармацыйны-інтэрнэт рэсурс, якія б пар-унаўся па папулярнасці з вядучымі незалежнымі

парталамі?

НР: Адназначна, не. Наклады друкаваных дзяржаўных выданняў растуць толькі праз прымусовую падпіску і дзяржаўную дапамогу. У інтэрнэце такі прымус я не ўяўляю. Загнаць наведвалынікаў інтэрнэту на сайт афіцый-

нага выдання, калі там су-цэльная пропаганда, немагчыма. Ніякіх адміністратыўных рэсурсаў тут не існуе. Папулярнасць сеціўных праектаў, зрешты, як і друкаваных, засноўваецца, найперш, на аб'ектыўнасці. У той жа «Советской Белоруссии» маленькі рэйтинг у інтэрнэце [яе пастаянна наведваюць з 1,700 IP-адрасоў, 51% якіх зь Беларусі — «НН»]. Уявіць чалавека, які, маючы вакол столькі інфармацыйных парталаў, за-

што рабіць

ходзіць на сайт «СБ», я магу слаба.

«HN»: А калі блякаваць усе незалежныя сайты?

HP: Заблякаваць «Хартыю» можна на час. Перад выбарамі ўлады так і робяць. Аднак пасля яны ўсё адно пачынаюць адкрывацца. Нельга заблякаваць увесь інтэрнэт. Хутка разъвіваецца блогавая сисцема. Калі будуць закрытыя апазыцыйныя інтэрнэт-сайты, то людзі сыдуць у блогі. Розьніца толькі ў tym, што блогі, як ўсё несystэмнае, заўсёды былі больш радыкальнымі. Мы ўсё адно будзем працаца, і нікуды ня дзенеца «Наша Ніва» ці радыё Свабода. Упэўненая, у такім выпадку Беларусь чакаюць таксама жорсткія санкцыі з боку Эўропы і Амэрыкі. Тоэ, што дазволена Кітаю, ня можа быць дазволена ў Эўропе.

«HN»: Але калі з падпіскі і шапікаў выкінулі незалежныя газеты, ніякія санкцыі ўведзеныя не былі.

HP: На самой справе, санкцыі былі ўведзеныя, і ўвёў іх сам Лукашэнка. Замежныя бізнесы ня хоча ўкладаць гроши ў краіну, у якой зачыняюцца апазыцыйныя газеты, і страты для Беларусі з-за гэтага склалі мільёны даляраў. Сёньня ўвага съвету да Беларусі калісальная. Палітыка міжнароднай супольнасці ціпер вельмі кансалідаваная.

Есьць і іншыя. Закрываць ня выгадна беларускім уладам і з той прычыны, што беларускія чытачы ў попушках інфармацыйныя сайты на расейскія сайты. А вось расейскія мэдыі, у адрозненіі ад беларускіх, насамрэч паліваюць брудам Лукашэнку і ягонае атачанье. Такое ня можа сабе дазволіць напісаць ніводнае беларускае СМІ. Не таму, што баяцца, а таму, што часам — гэта адкрытае хамства і «замова» расейскай улады.

«HN»: Дык будучыня беларускай інтэрнэт-журналістыкі за блогамі?

HP: Не, я б так не сказала. У блогах людзі кантактуюць, часам таленавіта пішуць, працујуць без рэдактараў, і гэта

пудоўна. Аднак людзям таксама патрэбная ўсё ж больш грунтоўная і правераная інфармацыя. Блогі занадта суб'ектыўныя, каб стаць павінаватасцымі СМІ. Але канкурэнцыя з боку блогаў будзе адчувацца. У гэтай барацьбе выйграюць тыя сайты, якія пачнуць актыўна супрацоўнічаць з блогерамі.

«HN»: Ці ўсе беларускія парталы выжывуць пад ціскам уладаў?

HP: Ніхто не загіне. Калі мы засталіся ў Беларусі, ня зъехалі зь іх і абрацілі прафесію журналіста, то збочваць папросту не выпадае. Мая парада: трэба ўвесць час павышаць свой прафесійны ўзровень. Як гэта рабіць? Раўніца на сайты сусъветных навінных агенцтваў. Трэба вучыцца ў іх, а не глядзець адзін на аднаго і спрабаваць у нечым пераскакаць. Трэба адразу ставіць высокую планку. Зірніце, што ціпер канкурэнцыя між сайтымі вельмі жорсткая, раней я же не было ўвогуле.

«HN»: Чаго сёньня не хапае беларускім інтэрнэт-вы-

даньням?

HP: Беларускі інтэрнэт хутка разъвіваецца. А патрэбен — прафесіяналізм. Інтэрнэт — гэта ня тое месца, дзе ўсё дазволена. Тут такія сама праўлы, як у друкаваных выданнях. Тая ж праверка фактаў, розныя жанры, а не банальнае напісаныне чутак. Мы не імкнемся набываць папулярнасць на «злыках» і чутках, адкуль бы яны ні сышодзілі. Але ва ўмовах інфармацыйнай вайны можам адказаць ударам на ўдар.

«HN»: Але ж закон пра інтэрнэт СМІ яшчэ не прыняты. Гэта не разъяўлявляе?

HP: Такія законы практычна нідзе і не існуюць. Але трэба ведаць, што рэгістрацыя інтэрнэт-ресурсаў у цывілізаванай краіне — гэта адно, а ў аўтарытарнай дзяржаве — зусім іншае. Сайтам можна чакаць чаго хочаце, у tym ліку судовых працэсаў, якія адбываюцца супраць папяровых газэт. Падобныя прэцэдэнты ўжо былі, калі журналістай «Пагоні» судзілі за публікацыі

ў інтэрнэце. Андрэй Клімаў заходзіцца ў ізолятыры менавіта за артыкул, размешчаны ў інтэрнэце.

Але немагчыма даказаць, што гэты журналіст сам разъясняе інфармацыю на тым ці іншым сайце. Трэба ведаць систэму працы інтэрнэт-рэурсаў. Беларускія журналисты ніколі самі не разъясняюць інфармацыю ў інтэрнэце. Увогуле, магу сказаць, што «Хартыя'97» — міжнародны сайт.

«HN»: Якія перспектывы чакае беларускі інтэрнэт? Як ён будзе выглядаць, скажам, праз пяць гадоў?

HP: Папулярнасць і ўплыў інтэрнэту расыце ва ўсім свеце. Беларусь тут не выключчэнне. З кожным годам ўсё больш людзей у краіне маюць вольны доступ да інтэрнэту, а гэта значыць да свабодай і незалежнай інфармацыі. Роля інтэрнэту ў Беларусі вялізная, па самай простай прычыне, бо не засталося іншых крыніц праўдзівой інфармацыі. Фактычна, не засталося незалежных газэт, няма тэлебачанья, радыёстанцыі. Разам з tym, я перакананая, што праз пяць гадоў у краіне будзе абсалютна іншая палітычная і мэдыйная сітуацыя. У нас будуць і нармальныя друкаваныя выданыя, і электронныя. У гэтым я перакананая. Інтэрнэт таксама зробіць вялікі крок наперад. Бо гэта самая дынамічная інфармацыйная прастора.

**Гутарыў Зыміцер
Панкавец**

АПЫТАНЬНЕ НА NN.BY

Лукашэнка заявіў пра неабходнасць «спыніць анархію ў інтэрнэце». Як, па-Вашаму, пачнуць блякаваць сайты?

так	36 (20,6%)
не	14 (8,0%)
ня толькі блякаваць, але і фільтраваць	61 (34,9%)
кішка танка	64 (36,6%)

Усяго прагаласавала 175

СЪЦІСЛА

Расейская журналістка зноў заклікае ўвесыці войскі ў Беларусь

Камэнтаторка інтэрнэт-выдання gazeta.ru Юлія Латыніна зноў заклікае ўвесыці войскі ў Беларусь для абароны інтарэсаў «Газпрому». «Палітыка беларускага прэзыдэнта несяброўская Расея; учынкі выходзяць за рамкі міжнароднага права, а

выказванні — за рамкі прыстойнасці. Міжнароднай легітымнасці ён ня мае. Плян вайны супраць Беларусі патрэбны, як агнягасьнік у хаце». Ю. Латыніна — вядомая журналістка, крытык Пуціна. Свае прапановы яна падае нібыта жартам, але ад тыхіх съмешачак мароз па скуры.

Мытня і памежнікі

стануць адным акном

Кіраунікі мытнага і пагранічнага камітэтаў абмеркавалі пытаныні спрашчэння кантролю ў пунктах пропуску. Мае быць уведзены прынцып «адно спыненне», прычым надгляд мае быць такі, каб пасажырам ня трэ было высядаць з транспартнага сродку.

МБ

Выход кнігі, выход з турмы

7 жніўня ўвечары, пасля адбыцця 15 сутак адміністрацыінага арышту, выйшлі на волю Павал Севярынец, Аляксей Шэін і Аляксандар Чарнышоў. Таксама выйшаў на волю моладзеўскі актыўіст Сяргей Клюеў, які атруціўся на Акрэсыціна турэмнай ежай і нейкі час праўбу у шпіталі.

Севярынец і Шэін былі затрыманыя 23 ліпеня недалёка ад станцыі мэтро «Пушкінская». У палітыкаў знайшли некалькі дзясяткаў улётак, прысьвеченых 17-й гадавіне прыняцця Декларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце. Суд за гэта прыгаварыў Севярынца і Шэіна да 15 сутак арышту. Хлоўшчанікінавалі арт. 23.24 новага Адміністрацыінага кодексу: заклікі да правядзення несанкцыянаванай акцыі.

Сустрэць палітвізняў да Акрэсыціна прыйшло каля сарака чалавек. Хлоўшчанікінавалі арт. 23.24 новага Адміністрацыінага кодексу: заклікі да правядзення несанкцыянаванай акцыі.

З вядомых людзей прыйшли палітыкі Аляксей Янукевіч, Аляксей Міхалевіч, актыўіст Руху «За Свабоду» Аляксей Кавалец, палітоляг Алесь Лагвінец. Было багата журналістаў, маладафронтагаўцаў. З Віцебску прыехала маці Паўла Севярынца Тацяна.

Шмат хто быў з кветкамі. Сябры Аляксандра Чарнышова віталі яго з плякатаў, дзе павіншавалі маладзёна з днём нараджэння, якое хлопец сустрэў на Акрэсыціна.

Амаль адразу Севярынцу ўручылі книгу «Лісты зь лесу», што выйшла на днях у сэрыі «Кнігарня «Наша Ніва».

АНДРЭЙ ГІЖЕВІЧ

Для Паўла гэта быў сапраўдны сюрпрыз, бо вестку пра выход кнігі яму яшчэ нікто не перадаў. Севярынец адразу стаў раздаваць прысутным аўтографы. Праз тыдзень ён абяцае зладзіць паўнавартасную прэзэнтацыю ў Менску.

На сутках Павал, Аляксей і Аляксандар сядзелі ў розных камэрэхах. Разам з Паўлам у камэрэ з палітычных сядзей толькі Юры Вольфсан, які ў аўтарак таксама прыйшоў да брамы спіціцырмальніка. Севярынец кажа, што разам з ім таксама сядзеў сталы чалавек, які меў адкрыты фашыстоўскія погляды і выказаў іх усім сукамэрнікам. «Ён заклікаў зынішчыць усіх габрэйў, пры гэтым спаў паміж Юр'ем Вольфсанам і Ўладзімерам Відэрманам. Было крыху съмешна. Пры гэтым дзядзька стала слухае радыё

Свабода і добра ведае, што робіцца ў апазыцыйным лягеры. Мяне інакш, як здраднікам, ён не называў».

Павал расказвае, што да яго ў камэру некалькі разоў прыходзіў нейкі капітан, які нават не прадстаўляўся, але хацеў пазнаўляць наконт дзейнасці Беларускай хрысціянскай дэмакратыі. Севярынец адмаўляўся.

Аляксей Шэін паказваў малюнкі, які ён зрабіў у Акрэсыціна. Сымаяўся, што маляваў іх яшчэ да таго, як яму перадалі «Нашу Ніву» зь дзёньнікам Алесі Каліты.

Агулам сустрэча палітвізняў працягнулася больш за гадзіну. Міліцыянты, якія дзяжурылі недалёка, ніяк не реагавалі.

Зыміцер Панкавец

15 жніўня, на двухгодзідзе высылкі Паўла Севярынца ў Малое Сітна, **ва Управе БНФ** (вул. Варвашэн, 8) пройдзе прэзэнтацыя кнігі «Лісты зь лесу». **Пачатак а 18-й.**

Павал Севярынц. Лісты зь лесу. — Вільня: Інстытут беларусістыкі, 2007. — 314 с. — (Кнігарня «Наша Ніва»).

СЪЦІСЛА

Толькі 44 студэнты на Праграму Каліноўскага

Камітэт абароны рэпрэсаваных «Салідарнасць» рэзка зьменіў колькасць асобаў, якія будуть рэкамэндаваныя да навучання ў Польшчы. Летасць такіх было 270, сёлета — толькі 44. Крытэрыі адбору сталі стражэйшымі. Програма задумвалася для абароны юнакоў і дзяўчат,

выключаных па палітычных матывах зь беларускіх ВНУ.

Зварот у абарону Шылы, Грышчэні, Азаркі

Мілінкевіч, Барадулін, Вячорка, Скрабец, Міхалевіч, Кулей, Мазынскі, Содаль, а таксама шэраг бытых палітвізняў, жанчынаў і вэтэранаў падпісалі звароту падтрымліваючы

супраць якіх рыхтуюць новую справу за прыналежнасць да незарэгістраванай патрыятычнай організацыі «Малады фронт». Аўтары звароту называюць юнакоў «съветлымі, адукаўанымі і таленавітымі» і заклікаюць съядомых грамадзян усяляк падтрымліваць рэпрэсаваных юнакоў. Поўны тэкст і сыпіс падпісантай можна знайсці на сایце nn.by.

Зубрыце прамовы Лукашэнкі

У Акадэміі кіраваньня прамовы прэзыдэнта ўключылі ў экзамэнцыйныя пытаньні для паступаючых.

Айчынная паліталёгія вяртаецца да савецкіх часоў. Ідэялічныя пытаньні займаюць усё большае месца ў навучальных програмах па прадмеце. Некалі савецкая грамадазнаўцы вывучалі па працах генэральных сакратароў пытаньні навуковага камунізму. Сёння ў дзяржаўной кузьні кадраў — Акадэміі кіраваньня — вывучаюць выступы прэзыдэнта. Вось прыклады экзамэнцыйных пытаньняў з «Дапаможніка-даведніка для паступаючых у асыпрантуру» (Аўт.-склад. В.Крыўкоў, Л.Мядзведзеў. — Мінск: Акадэмія кіраваньня пры прэзыдэнту Рэспублікі Беларусь, 2006. — 96 с.). Адкрыем сыпіс для спэцыяльнасці 23.00.01 «Тэорыя палітыкі, гісторыя і мэтадалёгія палітычнае науки» (с.70—72):
Пытаньне №28 — «Недзяржаўныя інстытуты ў палітычнай систэме. Выступ Аляксандра Рыгоравіча Лукашэнкі на пятym звяздзе Фэдэральнай прафсаюзаў Беларусі 20.09.2005». Пытанье № 32 — «Грамадзкія аўяднанні і рухі. Выступ прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь на 39-м

звяздзе БРСМ 23.09.2005». Пытаньне № 58 — «Месца Рэспублікі Беларусь у зыменлівой палітычнай структуры савету. Выступ А.Р.Лукашэнкі на 60-й сесіі Генэральнай Асамблей ААН 15.09.2005». Пытаньне № 60. — «Пасланне А.Р.Лукашэнкі беларускаму народу і Нацыянальному сходу (2006)»
Ведаць прэзыдэнцкую мудрасць павінныя і будучыя асыпранты іншых спэцыяльнасцяў. У сыпісах літаратуры да пытаньняў таксама поўна ідэялічных крыніц. Цікава, што ў экзамэнцыйныя пытаньні трапілі толькі чатыры згаданыя прамовы.
Відаць, яны, на думку ўкладальнікаў, носяць універсальны і вечны харктар. Паводле выступу прэзыдэнта на Генасамблі ААН, траба разглядаць на толькі месца Беларусі ў сувесце, але і такія пытаньні, як «Проблемы глябалаізациі і розныя аспекты гэтага працэсу», а таксама «Глябальная проблема сучаснасці. Сутнасць і крытэрыі вылучэння» (у абодвух выпадках другая частка пытаньня — гэта згаданыя выступ).

Систэматычнасці вывучэнніне

творчасыці прэзыдэнта на мае — выкарстоўваюцца толькі чатыры выступы, дый тое трэь з іх падзона білікі па часе адзін да аднаго.

Небяспечна, што такія экзамэнцыйныя пытаньні ўвогуле складеныя, зацверджаныя і выкарстоўваюцца. Справа на ўстаўлены да прэзыдэнта, але ў *навуцы*. Выступы прэзыдэнта на могуць быць заменай навуковых працаў па паліталёгіі. Мы бачым рэцыдывы савецкай систэмы адукцыі, таталітарнай і кан'юнктурнай.

Сумленны навуковец не дазволіць сабе дапасоўваць сваю акадэмічную дзейнасць да неакадэмічных мэтаў. Калі ў краіне зьяўляюцца гатовыя да таго людзі, гэта азначае заняпад науки. А ўрэшце і самой дзяржавы. Калі штукарствы магчымыя ў паліталёгіі, значыць, яны могуць мець месца і ў іншых науках. І там страты, як мы ўжо ведаем з савецкіх часоў, могуць быць куды большымі — съмерцяносныя съвінакомплексы, небяспечны АЭС.

Такое стаўленне да науки выракае на правал мадэрнізацыйныя намаганні рэжыму, бо мадэрнізацыя — гэта рацыянальнасць і наука. Не вывучэнне прамоваў правадыроў. Парк высокіх тэхналёгіяў не збудуеш на цытатніках.

Сяргей Богдан, Маладэчна

Булгакаў: «Белтрансгаз» — як Брэсцкая крэпасць

«Мэта Крамля — ная проста рэгулярная выплата грошай за пастаўкі газу ў Беларусь, а дасягненне стратэгічнага кантролю над энэргетычнай систэмай, найперш над «Белтрансгазам».

«Лукашэнка ўпершыню публічна заяўвў, што за гэтым эпізодам з пастаўкамі газу крыеца пырэйшая расейская стратэгія ўсталяваньня кантролю над беларускай эканомікай. «Белтрансгаз» зьяўляецца своеасаблівай Брэсцкай крэпасцю — калі яе здаць, то за гэтым пачнеца неабарачальная здача ўсіх стратэгічна важных аб'ектаў беларускай эканомікі».

«Расейцы перабольшваюць няздольнасць лукашэнкаўскага рэжыму камунікаціі з міжнароднай супольнасцю. Яны зыходзяць з таго, што беларускі рэжым прысуджаны быць павернутым толькі на Ўсход».

Радыё Свабода, «Праскі акцэнт»

Віртуальная партызанка

Улады Беларусі зынішчылі незалежную прэсу, але яны на зможуць цалкам апанаваць інтэрнэт. Піша **Аляксандар Класкоўскі**.

Як хутка і якіх менавіта чакаць заканадаўчых заходаў, скіраваных на ўтраймаваньне «анаархіі ў інтэрнэце»?

Узьдзейнічаць можна або на самі сайты, або на людзей, што робяць гэтыя сайты.

Блякаваныне рэурсаў лёгка абысыці праз усялякія проксі-сервэры ды ананімайзэры.

Можна загнаць у стойла рэгістрацыі рэсурсы, што напампоўваюцца кантэнтам у самой Беларусі. Але і тут мяжа ўмоўная. Згадайце, калі спрабавалі прысьці бацца да сайтаў некаторых партыяў, то іх лідэры, хоць і на злаязыць з тых ўзб-бачынаў, артыстычна разводзілі рукамі:

ніякага юрыдычнага дачыненія на маем, сайт робяць нашы невядомыя прыхільнікі з Гадэлупы.

Пляны экспансіі дзяржаўной журналістыкі ў сеціві? Так, але канкуруваць на роўных зь непадцэнзурнай плыніню кіраваная дзяржаваю прэса няздолъная. Пакуль вядоўца казённага псеўдаблогу ўзгодніць з аддзелам ідэалёгіі адзін постынг, нейкі адвязаны Лёлік і Болік намалоціць тузвін зъедлівых гітоў.

Дроў у сеціві нашы мудрыя дзеячы наламаць могуць, але татальнай перамогі не атрымаюць. А ўжо сусветнай славы ім будзе па самыя вушки.

Дырэктарам будуць плаціць болей

Урад узяўшы кафіцыенты суадносінай сярэдніх заробак кіраунікоў і работнікаў шэрагу заводаў. Пра гэта гаворыцца ў пастанове Савету міністраў № 976 ад 31 ліпеня.

На павышаныя заробкі могуць разылічваць цяпер дырэктары наступных прадпрыемстваў Міністэрства прамысловасці: Беларускі металюргічны завод, БелАЗ, МТЗ, Маторны завод, «Гомсельмаш», Магілёўскі завод ліфтавага машынабудаванья, «Атлянт» (усе 6,0), Магілёўскі мэталюргічны завод (5,5).

Гэта значыць, што яны будуць мець права атрымліваць заробак, у гэтулькі

разоў большы за сярэдні па заводзе. Калі сярэдні заробак на МТЗ складае 700 тысяч рублёў, то дырэктар можа разылічваць на 4,200,000.

На прадпрыемствах Міністэрства архітэктуры і будаўніцтва кафіцыентам 6,0 узнагароджаныя начальнікі ААТ «Бярозабудматэрыйлы», ААТ «Краснасельскбудматэрыйлы», ААТ «Салігорскпрамбуд» і ВРУП «Беларускі цементны завод».

У канцэрне «Беллегпрам», дзе эканамічная ситуацыя не такая радасная, як у прамысловасці будматэрыялаў ці машынабудаваньні, на кафіцыент 5,5 заслужыліся кіраунікі СТАА «Бел-

вест», ААТ «Белфа», ААТ «Віцебскія дываны», ААТ «Сывітанак».

Падобнае рашэнне прымалася і ў 2006 годзе, але съпіс прадпрыемстваў пашырыўся.

Этае рашэнне лабіраваў віцепрем'ер Уладзімер Сямашка, нефармальны лідэр беларускага дырэктарата. Мяркуецца, што яно павысіць матывацію мэнеджараў і зыніцца схільнасці да карупцыі. Таксама яно дазоліць спыніць вымыванье кіраунічых кадраў з дзяржаўнага ў прыватны сектар. Зь іншага боку, яно выяўліе тэндэнцыю на большае расслаенне грамадзтва.

Мікола Бугай

СЪЦІСЛА

АНДРЭЙ ЛЯЖКЕВІЧ

Зноў падаражэў бэнзін

Копты на паліве выраслы ў сярэднім на 4,7%. Гэта пятая падаражэннае паліва за год.

Найніжэйшыя заробкі — у Карме й Хоцімску

Як съведчыць афіцыйная

статыстыка, у чэрвені сярэдні заробак у краіне склаў 710,2 тыс. рублёў, а ў бюджетнай сферы — 642,9 тыс. рублёў. Толькі ў двух раёнах (Кармянскім і Хоцімскім) сярэдняя зарплата так і ня выйшла на ўзровень 200 даляраў.

Кожны беларус трymае ў банках каля мільёна рублёў

На 1 ліпеня на кожнага беларуса прыпадае 955 тысяч на банкаўскіх укладах. За год гэтая лічба вырасла на 35%.

МБ

На фоне росту сусветных цэнав на збожжа на 20% беларускія слянне някепска заробяць. Год быў удалым для зерневых. Збор збожжа ў Беларусі складзе каля 6,8 мільёна тонаў — адзін з найлепшых вынікаў у гісторыі.

АЛЕЙНІК СУДЗІЦЦА. Менскі гарадзкі суд пад старшынствам Міхаіла Басава цалкам задаволіў прыватную скаргу былога студэнта Акадэміі кіраванья пры празыдэнту Юр'я Алейніку. Студэнт-выдатнік быў адлічаны з 4-га курсу Акадэміі 15 траўня 2007 году нібыта за прагулы. Аднак Юры Алейнік лічыць, што сапраўдная прычына адлічэння — яго грамадзянская пазыцыя і палітычныя погляды. Паводле рашэння Менгарсуду, справа Юр'я Алейніка вяртаецца зноў на разгляд у суд першай інстанцыі.

PHOTO BY MICHAIL.NET

31 ліпеня

Прысудзілі, але не пакаралі

Аляксандар Дзямешчык, суддзя Смургонскага раёну, вынес пастанову па адміністрацыйнай справе ў дачыненні да грамадзянскага актывіста **Ўладзімера Шульжыцкага**. Хлопець абвінавачваўся ў tym, што 24 красавіка 2007 году калі 18 гадзін, выходзячы разам з міліцыянтамі з пад’езду дому па вул.Юбілейнай у Смургонях, нецензурна лаяўся. Суддзя ў сваім рашэнні канстатаваў, што віна **Ўладзімера Шульжыцкага** ў хуліганстве пачвэрджана, але ў сувязі з заканчэннем 3-месячнага тэрміну для прыцягнення да адказнасці за адміністрацыйнае правапарушэнне ён справу спыняе.

1 жніўня

«Вясна» рэгіструеца

Група праваабаронцаў падала ў Міністэрства юстыцыі дакументы на рэгістрацыю грамадзянскага праваабарончага аб’яднання **«Вясна»**. Арганізацыя зьяўляецца пераемніцай праваабарончага цэнтра «Вясна», які быў ліквідаваны Вярхоўным судом у кастрычніку 2003 году.

Памяці зыніклых

А 9 гадзіне вечару ў падземным пераходзе калі стансії метро «Інстытут культуры» ладзіўся ланцуг неабыякавых людзей. Моладзь стаяла з партрэтамі зыніклых палітыкаў.

За адну налепку

Сябра Партыі БНФ **Сцяпана Сьвідзескага** пастанова адміністрацыйной камісіі Ленінскага раёну Горадні аштрафавалі на 4 базавыя велічыні. Хлопца абвінавацілі ў tym, што ён наляпіў адну (і гэта зафіксована ў пратоколе) налепку на сцяну будынку.

2 жніўня

Італьянцы пра Чарнышова

У рамках сэрыі музычных вечароў у італьянской правінцыі Казэрта музык прысьвяцілі свой выступ беларускому моладзеваму актыўісту **Аляксандру Чарнышову**, які сустрэў свой дзеяццяцця дзень нараджэння ў спэцпрыёмніку-разъмеркавальніку на Акрэсціці.

Пакаралі штрафамі

Суд Ленінскага раёну Менску аштрафаваў моладзевых актыўістаў апазыцыі **Янію Карповіч**, **Сержуку Палаўкову** і **Артура Дасанава** на дзве базавыя велічыні (62 тыс. руб.). Іх затрымалі на прыватнай кватэры 1 жніўня ўвечары. Ноч усіх трymалі ў міліцыі, а раніцай склалі пратаколы нібыта за нецензурную лаянку.

Выйшлі на волю

На волю са спецпрыёмніку-разъмеркавальніку па Акрэсціці выйшлі актыўісты моладзевага руху — **Сяргей Клюеў**, **Валянцін Сакалоўскі** і **Аляксей Бондар**.

Каб не траплялі ў псыхушкі

Міжнародная асацыяцыя абаронан правоў чалавека выступіла ініцыятарам стварэння ў Беларусі незалежнай псыхіяtryчнай экспертызы.

3 жніўня

Каліта патрабуе кампэнсацыі ад мытні і КДБ

Моладзевы лідэр **Алесь Каліта** падрыхтаваў пазоў у суд аб спагнанні з супрацоўнікам ашмянскай мытні і КДБ матэрыяльнага ўрону, які актыўіст атрымаў па прычыне наўмыснага пашкоджання яго ноўтбуку. Яшчэ ў судзені пры перасячэнні беларуска-літоўскай мяжы ў Каліты канфіскавалі ноўтбук, вярнулі больш чым праз пайгошту. Прычым, зламаны. Нанесены ўрон у суме 321 тыс. рублёў.

Летнік пад Валожынам

Раніцай супрацоўнікі Валожынскага РУУС і раённай санепідэмстанцыі зьяўліся ў **намётавым лягеру** ля ракі Іслач на Валожыншчыне, дзе адпачывалі прадстаўнікі дэмакратычных моладзевых арганізацый. Яны загадалі моладзі згарнуць лягер. Пасылья праверкі пашпартоў дзяліць і накалькі юнакоў міліцыянты затрымалі і даставілі ў Валожынскі РУУС. Затым, пасылья перамоўаў з начальствам, усіх адпусцілі, але папярэдзілі, каб хутчэй пакінуць тэрыторыю раёну.

Міліцыя з народам

Актыўісты кампаніі «Джынс за Свабоду!» правілі акцыю калі аднаго з апорных пунктавіт міліцыі ў Фрунзэнскім раёне Менску. На электрычных дратах насупраць апорнага пункту быў

вывшаны бел-чырвона-белы сцяг, а на сцяне аднаго з дзеяцілавых дамоў — расцягажка «Міліцыя — з народам!»

4 жніўня

Міжнародная салідарнасць

Міжнародная Федэрацыя Правоў Чалавека (FIDH) выказала найвялікшую закланочанасць хвалі адвольных арыштштаў і затрыманняў актыўістаў апазыцыі напярэдадні 27 ліпеня 2007.

У Эўропу!

На Маріёўскай трасе кіроўцы аўтамабіляў маглі назіраць за цікавай акцыяй. Дацацца з мадлінгамі людзей з таблічкамі «У Эўропу» сталі ў калену. Завяршаў калену новы дарожны знак: зверху было напісаны «Эўропа», знізу «ВУ», а пасярэдзіне быў намаліваны сымбал разверту на 180 градусаў.

6 жніўня

Перамога донараў

Магілёўскія донары дамагліся першай перамогі ў справе вяртання скасаваных ільгоўтай. Па словах актыўіста, ганаровага донара **Ігара Каваленкі**, Савет міністраў вырашыў пакінуць донарам 40-працэнтную надбажку да пэнсіі.

Прадпрымальнікі на плошчы

150 прыватных прадпрымальнікаў выйшлі на галоўную плошчу Сьветлагорску да будынку райвыканкаму. Яны пратэставалі супраць дзеяньняў міліцыянтаў і мясцовай падатковай службы, якія часта канфіскуваюць тавары.

Зноў затрыманы

Супрацоўнікі міліцыі Ленінскага раёну Менску 5 жніўня затрымалі двух актыўістаў Аб’яднанай грамадзянскай партыі — **Арцёма Даравускага** і **Аляксандра Сергіенку**.

У іх заплечніках знайшлі газеты «Свабоду Беларусі». Пасылья складаныя пратаколаў усе 400 экзэмпляраў газеты былі канфіскаваны. Юнакоў знялі на відэа і ўзялі адбіткі пальцаў. Пасылья трох гадзін затрымання яны былі адпушчаныя.

Дурная бясконцасьць

Цяжка падмануць наскрэб бізантыйскую дзяржаву бізантыйскім мэтадамі. Пра прыроду газавых крэзісаў піша Віталь Тарас.

Мадэль паводзінаў

Чаргавае паведамленне пра чаргавае абастрэнне канфлікту ўладаў Беларусі з расейскім Газпромам выклікае ў памяці памятак «дурной бясконцасьці». Кожнага разу «абастрэнне» працякае паводле адной і той схемы. Раптам (!) становіца вядома, што РБ завінавацілася Газпрому (альбо Раснаффе) і ня хоча ў поўным аб'ёме плаціць за пастаўленую з Расеі сыравіну. Газпром, нечакана (!) для беларускага боку, абвішчае ўльтыматум. У Москву едуць па чарзе кіраунік ведамства альбо міністар, потым віцэ-прем'ер альбо прэм'ер-міністар. У апошні момент афіцыйны Менск ідзе на пэўную саступкі. Пасъля чаго Москва абвінавачваеца ў памкненіні прыватызаца Беларусь, а расейскія манапалісты — у несумленнасці й хцівасці.

Кожнага разу палітычныя акцыі кірауніка Беларусі, ягоная папулярнасць у народзе толькі яшчэ больш растуць. Ён зноў і зноў падкрэслівае, што незалежнасць краіны ня здаесьць. Апазыцыя таксама заўсёды не забываеца выказацца на гэтую тэму, каб падкрэсліць, што і яна, апазыцыя, як і кіраунік дзяржавы, за незалежнасць. За Беларусь.

Потым цыкл паўтараеца. І падчас кожнага цыклу надыходзіць час, калі актывістаў апазыцыі пачынаюць хапаць за арганізацыю нават самых нязначных акцыяў пратэсту, папаўняючы турмы і пасялены новымі палітзняволенымі.

Паміж гэтым, здаецца, няма ніякай сувязі. Незалежнасць — сама па сабе, палітыка й правы чалавека — самі па сабе. (Амаль паводле славутай формулы пра мух і катлеты). Высокі памятак ператварыўся ў свайго роду сцятарную карову. Калі кіраунік дзяржавы або яго падначаленія

пачынаюць гаварыць пра незалежнасць, усе крытыкі рэжыму імгненна замаўкаюць альбо пачынаюць гаварыць аб неабходнасці падтрымаць рэжым у справе абароны дзяржаўнага суверэнітету ад расейскага імпэрыялізму, згуртавацца вакол лідэра.

Магчыма, у цяперашняй сітуацыі такая мадэль паводзінаў многім падаеца аздіна слушнай. Калі роднаму дому пагражае небяспека звонку — не да сварак у доме. Але ніякая, нават самая страшная небяспека, не пазбаўляе тых, над кім яна навісла, абавязку думаць. Нават наадварот, у момант найбольшай небяспекі выратоўваюць ня крыкі «Каравул!» альбо «Ратуйце, хто можа!», але крытычны погляд на сітуацыю і яе аналіз. Чым менш часу на раздум — тым больш строгім і хуткім павінен быць аналіз. Найперш — уласных паводзінаў.

Аналізу, прынамсі, у прэсе, акурат і не хапае. Дакладней, ён зводзіцца ды высноваў, сэнс якіх лёгка ўмяшчаеца ў сэнтэнцыю «Расея хоча нас прыватызаца». Такое адкрыццё, аднак, не адказвае на пытаныне — як гэтаму процістаяць? Як захаваць дзяржаўную незалежнасць? Што канкрэтна можа зрабіць вораг з аб'ектамі сваіх памкненняў і што гэты аб'ект (то бок мы) можа зрабіць?

Абхітыць Бізантію

Нават у самых запаленых мозгу наўрад ці можа нарадзіцца сцэнар вайсковага нападу Москвы на свайго хаўрусыніка. (Як і наадварот — нападу танкавых дывізій НАТА на Москву праз тэрыторыю Беларусі). Праўда, калі гаворка вядзеца аб Расеі, нельга выключыць і самыя фантастычныя варыянты падзеяў. Прынамсі, новы закон аб наданьні расейскім

энэргетычным кампаніям-гігантам права мець уласныя вайсковыя фармаваныні для абароны сваіх трубаправодаў, у тым ліку на замежнай тэрыторыі, прымушае задумацца.

Тым ня менш пагроза расейскай акупацыі сёньня ўсур'ёз нікім не аблікоўваецца. За невялікім выключэннем — ёсьць тыя, хто заяўляе, быццам Беларусь ужо жыве ва ўмовах акупацыі. Але ці варта баяцца страты незалежнасці тым, хто ўжо сёньня лічаць сябе «акупаванымі»?

Размова ідзе, натуральна, пра эканамічную экспансію Расеі, спробы расейскіх манаполіяў завалодаць у Беларусі ўласнасцю, паколькі і пакуль яна здольная прыносіць прыбытак. І хця гэтыя спробы робяцца самым нахабным спосабам, з пазыцыі сілы, яны ўсётакі маюць пакуль негвалтоўны, эканамічны характар.

Калі нам кажуць, што ва ўраду Беларусі няма выйсьця, што Газпром і Крэмль вядуть несумленную гульню, прыпіраючы кірауніцтва да съценкі, шантажуючы яго, узънікае пытаныне — а чаму кірауніцтва дапусціла такую сітуацыю ў прынцыпе? Не, гаворка не пра тое, што Крэмль трэба было неяк падмануць, весьці супраць яго нейкую больш хітрую гульню, больш гнутка весьці перамовы і г.д. Спрабавалі не аднойчы, у мэтадах не саромеючыся... Ня выйшла. Цяжка падмануць наскрэб бізантыйскую дзяржаву бізантыйскім мэтадамі.

Пытаныне ў тым, чаму эканоміка суверэнай краіны апынулася перед такой незайдзроснай альтэрнатывай — альбо расейская сыравіна альбо съмерцы? Ці скажам мякчэй — эканамічны каляпс. Паводзіны расейскага кірауніцтва, якое абвініла свою краіну вялікай энэргетычнай дзяржавай, ужо даўно былі цалкам прадказальнымі. Яно паводзіцца атрымаць максымальную выгаду ад высокіх цэнаваў на энэрганосьбіты, яно ня рабіць вялікай розніцы паміж варожымі Польшчай, Грузіяй, Эстоніяй і братній Беларусью. Менавіта і

толькі таму, што Беларусь ня ёсьць часткай Радзімы, а ёсьць сувэрэннай дзяржавай. Гэта факт. Ці застанецца яна незалежнай — залежыць, прабачце за таўталёгію, ад многіх фактараў.

Паміж двумя крэсламі

Доўга заставацца ў становішчы паміж двумя крэсламі — РБ як быццам частка саюзной дзяржавы, а ў той самы час нібыта й не — немагчыма было. Што й зрабілася цалкам відавочным падчас апошняга газавага канфлікту. Было б зразумела, калі б час, страчаны на гульні ў інтэграцыю з Расіяй, быў выкарыстаны на пошук сапраўднай альтэрнатывы. Няўжо Беларусь, зь яе сапраўды высокакваліфікованай інтэлектуальнай рабочай сілай не магла б зрабіцца яшчэ адным «усходненеўрапейскім тыграм» у эканоміцы — накшталт Славаччыны, напрыклад?

Можна назваць гэта разважаньнемі пра немагчымае. Но мы жывём у зусім іншай палітычнай рэальнасці, чым

краіны Эўразіі. Але тут акурат мы і ўпіраемся ў тое самае пытаньне аб незалежнасці як найвышэйшай дзяржаўнай каштоўнасці. Ці можна сёньня сказаць, што кіроўныя эліты Беларусі цягам апошняга дзесяцігодзьдзя дбали менавіта пра яе незалежнасць? Калі б было так, дык яны павінны былі б паклапаціца наўперш пра стварэннё зусім іншага эканамічнага клімату для айчынных прадпрыемстваў, пра разыняволенне грамадзтва, пра стварэннё іншага, больш прывабнага іміджу краіны на Заходзе. Не хапіла палітычнай волі, адукцыі, інтэлекту? Дык ці такая эліта заслугоўвае права называцца нацыянальнай? Ці здольная яна ўвогуле абараніць незалежнасць?

Што ж аказалася ў «загашніку» ў сёньняшній лукашэнкавай Рэспубліцы Беларусь? Золатавалютная рэзэрва Нацбанку? А ці надоўга яго хопіць, калі газ будзе каштаваць 250 доляраў за кубамэтар? А такая пэрспэктыва ўжо вельмі блізкая. Што яшчэ —

заём у Вэнесуэлы? Дружба з арабскімі краінамі, з Кітаем? Магчыма, гэты скепсыс для спэцыялістаў выглядае дылетанцкім і неабгрунтаваным.

Але хацелася б, каб мяне і мільёны маіх суайчыннікаў у гэтым пераканалі. Каб з намі гаварылі пра першаступенныя праблемы, а не адмахваліся, як ад муҳаў, пакуль «дзяржаўныя мужы» ў нейкіх завоблачных вышынях (альбо ў крамлёўскіх калідорах) вырашаюць лёс Беларусі.

Між іншым, у прэмбуле беларускай Канстытуцыі напісана «мы, народ». А ня «мы, дзяржаўныя мужы».

Сытуацыя сапраўды нагадвае дурную бясконцасць. Галоўнае адрозненіе гэтага мэтафізычнага панятку ад рэальнай бясконцасці палягае на tym, што з заганнага кола бясконцых адлюстраваньняў аднаго й таго ж можна вырвацца. Для гэтага трэба паглядзець на ситуацыю іншымі вачыма, вольнымі ад стэрэатыпаў фэадальнага мысленія.

Лянкевіч у Дрэздэне

Позірк у невядомую краіну

Часам вобразы эпохі, а часам — гогалеўскія гратэскі. Пра працы Андрэя Лянкевіча піша нямецкі журналіст Інго Пэтц.

Існуе ня так шмат фатографаў, якія могуць аб'ектыўна, без уплыvu розных кляшэ адлюстроўваць сёньняшнюю Беларусь, ды яшчэ паказаць пры гэтым яе гістарычную і культурную раздробленасць, палітычную пасіўнасць і адначасовую прагу зъменаў, яе няўстойлівія аптымізму, бязъмежную весялосць і крыкливую лёгкасць. Фатографу Андрэю Лянкевічу ўсё гэта ўдаецца. Ён стварае хроніку схаваных зъменаў, якія пакідаюць старую Беларусь па-за сабой і адчыняюць новыя дзіверы.

У свае маладыя гады Лянкевіч валодае вялікім мастацкім талентам, які ўжо сёньня дазваляе называць яго адным з найлепшых фатографаў краіны.

Лянкевіч мае востры кампазыцыйны позірк, ён умее бачыць і ствараць спэцыяльныя і выявы. Часцяком падаецца, што ён нібыта рыхтуе невялічкія тэатральныя сцэны. Але вынік выходзіць настолькі структурованым, колькі ім-правізаваным. Аўтар захоўвае пазію натуральнага, валодае магіяй быць у патробы час у патрэбным месцы настолькі, што часам ажно захоплівае дух.

Спалучэнне мастацтва і журналистыкі лучыць Лянкевіча з такімі вядомымі фотарэпартэрамі, як Робэрт Капа або Генры Карптэр Брэсан, якіх ён сам называе сваімі прыкладамі. Лянкевіч не прымае паставы палітычнага ці маральнага абвінаваўцы. Дакумэнтальнасць — яго асноўныя прынцыпы. Пры гэтым Лянкевіч стварае настолькі вялікую прастору для інтэрпрэтацыі, што ў гледача застаецца права выбару. Гэта сьведчыць на толькі пра дэмакратычнасць фотографа, але і пра яго павагу да іншых людзей.

Фотаздымкі адлюстроўваюць нечаканыя моманты паўсядзённага жыцця. Ён зъяўляецца адным з праціўнікаў інспэнсіраваных фотаздымкаў. У аўтакратычнай Беларусі, якая вонкі прэзэнтуе сябе хутчэй як інспэнсіроўка, фасад, работы Лянкевіча адкрываюць від на рэчы, якія ня так проста ўбачыць, робяць схаванае ўбачыць, разбуроюць фасад і паказваюць рэчаінасць: беларускае жыццё і яго дзіўныя кветкі.

Адзін са здымкаў зъяўляецца асабліва яскравым прыкладам мастацтва Лянкевіча. На ім мы бачым Каstryчніцкую плошчу ў Менску. Жанчына нясе савецкі сцяг, і яго зъязочы чырвоны колер зъяўляецца ледзьве не адзінай каляровай плямай на малочнашэрым фоне перад Палацам Рэспублікі. Жанчына трymае сцяг у выпрастанай руцэ, быццам бярэ ўдзел у ваенном паходзе ці ідзе на чале параднай калёны. Але яна зусім адна на гэтыя вялізнай плошчы перад манумэнтальным будынкам, захутаным у вэлом туману, які бязлітасна прарастает з фону і перабірае пальцамі па каменьях плошчы, нібы па магільных плітах. Нам не вядома ні куды гэта жанчына ідзе, ні адкуль прыйшла, але дакладна ясна адно — яна мае свой ідэал, які абараňяе. І робіць яна гэта ня проста з гонарам, а нават зьнейкай дзіцячай упартасцю. Нават гэта мёртвая цішыня, адзіната, падкрэсленыя манумэнтальнай архітэктурай і туманам, ня могуць яе стрымаць.

Туман сымбалізуе пагрозу, небяспеку, нешта невядомае, магчыма, — адсутнасць арыенціраў, якую беларусы адчуялі на сабе пасля распаду СССР, і якая прымусіла іх ухапіцца за старыя

У Нямеччыне адчыняеца пэрсанальная выставка фотакарэспандэнта «Нашай Нівы».

«Фокус на Беларусі» — такую назыву будзе мець выставка Андрэя Лянкевіча, якая адчыняецца 14 жніўня ў Дрэздэне (Нямеччына). Здымкі фотографа — вытрымкі зь беларускай штодзённасці: «простыя» людзі ў вёсках,

міліцыйнты на вуліцах, незалежныя мастакі, моладзь, незадаволеная сучаснасцю, і мінулае, якое ніяк ня хоча ссысці ў нябыт.

Арганізатор выставы — Свэн Стайнбэрг, кіраўнік дрэздэнскага аўтаматычнага «ompreuna

ідэалаў і за інавацкасць презыдэнта Аляксандра Лукашэнкі. Прычына гэтаму — боязь зъменаў. У гэтай жанчыне можна пабачыць вобраз сучаснай Беларусі, якая ізалявана, аднак самаўпэўнена крочыць у будучыню праз нежывую сучаснасць. Але тут таксама схаваная іронія. Ёсьць пэўная камічнасць у тым, наколькі мэтанакіравана і цьвёрда крочыць па бязыподнай плошчы гэтая жанчына са сцягам мінулых часоў у руках. Вялізарныя пазбаўленыя знакаў жыцця будынкі, ахінутыя туманам, ствараюць атмасферу дэфармаванай фантастычнай казачнасці, якая быццам зъбираецца нам паведаміць, што ў съвеце, адлюстраваным на гэтым здымку, ня дзейнічаюць звычайнія зямнія правила.

Наколькі шматузроўневая, наколькі шматзначная гэтая праца! Яе арыгінальнасць заключаецца ў спалучэнні казачнага і фантастычнага, таяминнічага, змрочнага, вясёлага, съмешнага і мэлянхалічнага. Яна падкрэслівае ўпартую прагу да жыцця, якую адчуваеш, прыехаўши ў Беларусь, краіну часам падобную да Краіны чудаў, у якую трапіла Аліса.

Разам з фотографам мы наведаем вясельлі, таямнічыя кабінеты, мы ідзем на сустрэчу з працаўнікамі фабрыкі, на вяскове поле назіраць за пазбаўленымі фальшывай рамантыкі сялянамі. Не абыходзіцца і без смажання парасяці; той, хто ўжо ведае, што гэта такое, пачывает дзіцячыя съвіты рытуал. І менавіта так Лянкевіч адлюстроўвае гэту працэдуру на фотаздымку, амаль як на іконе.

На іншым фотаздымку можна ўбачыць зухаватага маладога чалавека пад вялізарным нацыянальным гербам. Маладое пакаленіе, якое не дазваляе дыктуваць сабе правила і якое нават пры моцным дзяржаўным контролем ад-

— масты ва Ўсходнюю Эўропу», падкрэслівае: «Мы вельмі цепымся з магчымасці прэзентаваць фотаздымкі Андрэя Лянкевіча ў Дрэздене. Ён, несумненна, належыць да найбольш яскравых маладых талентаў сваёй краіны, якая, на жаль, успрымаецца ў Захадний Эўропе кан'юнктурна і абмежавана — найперш у палітычным кантэксьце».

Мэта выставы — паказаць шматлікія вымярэнны рэальнасці Беларусі, забытай краіны Эўропы. «Зь іншага боку, мы таксама хочам паказаць шырокай грамадзкасці, які патэнцыял мае маладая Беларусь, найперш — на прыкладзе працаў Андрэя Лянкевіча, фотажурналіста, прэзентаваныя на выставе, будучы таксама выдадзеныя каталёгам (наклад 1300 асобнікаў).

Алесь Кудрыцкі

вавала сабе выспачку свабоды, таксама знаходзіць адлюстраваныне на фотаздымках. І гэта ня дзіўна: Лянкевіч сам да яго належыць.

Наступны прыпынак — дэмманстрацыя, удзельнік якой шчыльна прыцінуўся адзін да аднаго. Пакрытыя сънегам, у бледна-аранжавым съватле ліхтароў, яны выглядаюць як несъмротныя духі на карціне мастака-рамантыка.

Фатограф паказвае нам дзяцей, якія гуляюць з аўтаматам, дзячукам, якія шумна съвяткуюць заканчэнне школы.

У пакой мы сустракаем салдата, які, упрыгожаны рагамі алена, знаёміць нас са сваімі дзецьмі. Ідылія. Да складней — амаль ідылія.

Мы перажывам катастыкі міты і паганскае съвяты.

На наступнай працы — шампанскіе, нарэзаная кілбаса на стале перад тэлевізарам, у якім прамаўляе Лукашэнка.

Потым перад намі паўстае Дзед Мароз, якога сярод глыбокага сънегу цкуюць аўчаркамі два аўтаматы. Ізноў камізм абсурду і фантастыкі, у які заху-

таныя фотаздымкі, які сваім зъместам нагадвае гогаўскія гратэскі. У гледачоў гэта можа выклікаць як пачуцьцё дыскамфорту, няёмкасці, так і ўсьменшку. Не застаецца нічога іншага, як шукаць карані разбуранай ідыліі.

Такія здымкі могуць выйсці толькі тады, калі фотограф вызывае сябе ад страхаў, прынудаў, абмежаванняў, калі ён застаецца назіральнікам, які здольны і хоча перакроўчаць межы. Для гэтага патрэбныя стойкасць, съмеласць і ўнутраная свабода. У Андрэя Лянкевіча ўсё гэта ёсьць. Ён належыць да новага пакаленьня беларусаў, чые творчыя здольнасці зъяўляюцца доказам того, што, наступак усім перашкодам, гэтая краіна зъменіцца. Гэтае пакаленьне марыць пра іншую, вольную і адкрытую Беларусь. Гэтыя мары ўжо доўгі час знаходзяць адлюстраваныне на жывой культурнай сцэне: у літаратуре, у мастацтве, у песьнях. Там таксама можна сустэрэць фантастычныя, казачныя элемэнты, якія або ўсхваляюць недасягальную краіну-мару альбо съмлюцца з псыходасавецкіх

дэкарацый, пабудаваных Лукашэнкам. Бадай, справа вось у чым: не такая гэта простая задача як для туристаў, так і для саміх беларусаў — спазнаць і ўбачыць сапраўдную Беларусь.

Лянкевіч быў з сабой гледача, калі ідзе з фотакамерай на сваё памежжа, туды, дзе сустракаюцца старая і новая Беларусь, дзе разбураеца існуючая рэальнасць і за быўлімі дэкарацыямі паўстае дзіўная і невядомая краіна. Як гарадзенец, Лянкевіч мае ідэальныя магчымасці для таго, каб адкрываць гэтыя тонкія пераходы. З часоў заснавання Горадня зъяніла шмат уладароў. Места вандравала паміж рознымі краінамі і культурамі, зъмянялася і са-масцьвярджалася. І ў сёньняшній Беларусі гэты горад зъяўляецца выспай, населенай тымі, хто прагнє зъменаў. Цяжка супрацьстаяць вятрам гісторыі, не згубіўши пры гэтым галаву і, у выніку, самога сябе. Найлепш гэта ўдаецца тым, хто сам зъяўляецца востравам. Тому працы Лянкевіча маюць такое вялікае значэнне. Яны — востраў, абдзіманы ветрам волі.

«Фокус на Беларусі»

Выстава працуе: **14.08—06.09.2007**

Месца правядзення выставы: Kulturverein riesa efaу, Adlergasse 14, 01067 Dresden <http://www.riesa-efau.de>

Расклад мерапрыемстваў:
Чацьвер, 16.08. 17.00

Адкрыццё выставы
Пятніца 17.08. 10.30—20.30

Дыскусія «Правы чалавека ў беларускай сучаснасці»

Панядзелак 27.08. 20.00

Чытаныні «Фокус на Беларусі — маладая літаратура зь Беларусі і пра Беларусь»

Творы Надзеі Лажко, Артура Клінава, Інга Пэтца

Чацьвер 30.08. 20.00

«Фокус на Беларусі — 53! Вечарынка на дзень нараджэння — для і без Аляксандра Лукашэнкі». Дыскатэка

Панядзелак 03.09. 20.00

Паказ дакументальнага фільму «89 мм — жыццё ў апошній дыктатуры Эўропы». Выступ рэжысёра Себасціяна Хайнцеля

Чацьвер 06.09. 19.30

Закрыццё вэрнісажу
Канцэрт гуртоў «Solche» і «Expertus» (Нямеччына).
Дыскатэка

Лені Рыфэншталь беларускай літаратуры

Пісьменьнік на службе сталінізму. Пра Эдуарда Самуйлёнка піша Сяргей Богдан.

5 жніўня споўнілася сто год ад нараджэння пісьменьnika, які стаў яркім увасабленнем супяречнасцяў беларускага лесу ў ХХ стагодзьдзі — Эдуарда Самуйлёнка. Паверыўшы ў «съветскую» камуністычную будучыню, ён ня стаў шраговым партыйным творцам, а, заплющаючы очы на адмоўнае, сіліўся дапамагчы ў пабудове Ўтопіі. За трыццаць два пражытыя гады Эдуард Самуйлёнак напісаў нямала годных тэкстаў.

Рэжысэрка Лені Рыфэншталь з посыпехам аддала свой талент на службу гітлерасткаму рэжыму, Самуйлёнак — савецкаму. Юрка Віцьбіч пісаў, гэны Самуйлёнак — прыклад таго, «як савецкая рэчаіснасць забівае таленты», маўляў «спадманулі русальчыны съцежкі». Але ці ня варта адмовіцца ад гэтага ўмоўна-пажадальнага тону ў развагах, маўляў, вось калі б Самуйлёнак мог пісаць вольна? Чаму не зірнуць на яго такім, якім ён ёсьць — прыкладам існаванья і досыць плённага разъвіцця таленту ва ўмовах таталітарызму. У

кожнай галіне, нават самай няждзячай, бываючы сваё таленавітвы працаўнікі.

Сёння чытаць Самуйлёнка цікава, і гэта той нешматлікі прыклад беларускай літаратуры БССР, калі я магу чытаць нешта без прымусу. Гэты чалавек верыў у тое, што пісаў, і ведаў, як пісаць. Таму ня так істотна, якія ідэалагічныя погляды ён адстойваў. Сапраўды, нават куды больш жахлевыя і крывававыя, чым камунізм, ідзі часам натхняюць людзей на незвычайнае геройства і самаахвярнасць ці стварэнне геніяльных твораў. Згадайма будаўнікі сусъветных імперыяў ці крывававыя дарогі рэлігійных ваяроў альбо вялікія пропагандысцкія палотны Жака Люі Давіда. Вось і пецярбурскага хлопца-беларуса Эдуарда Самуйлёнка прыцягнула да сябе такая прыгожая карціна ўсясьветнае ўтопіі камуністычнае рэвалюцыі.

Цікава, што антыкамуніст Віцьбіч асыцерагаўся бэсыццю Самуйлёнка, назначаючы, што той — «не «рабкор» і не «пісака», а адзін з найбольшых бе-

ларускіх (па форме) і савецкіх (па форме) і савецкіх (па накінутым яму жыццём зъместу) пісьменьнікаў». Віцьбіч кажа пра іншы, «сапраўдныя твар Самуйлёнка, забітага ў літаральным і ўскосным сэнсе бальшавікамі». Але тут ужо Віцьбіч зашмат бярэ на сябе і занадта аддаляеца ў сферу мітычнага і ўяўнага. Зірнем на тое, што засталося па гэтым творцы, не гадаючы пра тое, што не збылося.

Засталіся жа сапраўды чытэльныя дый вартыя ўвагі шматлікія апавяданы, апо-весыць «Тэорыя Каленбрун»,

грузінскі раман «Будучыня», п'есы «Сяржант Дроб» ды «Пагібель воўка». Важна, што гэтыя творы не пахаваныя на мёртва ў вясковай рэальнасці, як многія творы беларускай літаратуры мінулага стагодзьдзя. Гэта — адна з першых спробаў вывесці мадэрнную беларускую літаратуру за гермэтычныя вяскова-засцяняковыя рамкі, чытанка, прыдатная да гараджанаў і даступная іншым пакаленням.

Самуйлёнак разумеў, што беларуская літаратура ня мусіць абліжаўца роднай вёскай дый сымела рушыў у Грузію, каб напісаць сэрыю твораў пра каўкасскую краіну. Ён ня быў кабінетным творцам, як некаторыя нават сеньняшнія аматары напісаць пра нябачаныя імі джунглі ды людажераў. Гэты чалавек спачатку, як Грэм Грын, на сваёй скуре адчуў пралетарскі стан, пілуючы дошкі, дый съпёкся пад сонцем Калхіды. Ня дзіва, што й пісаў ён пра пралетарыят ды далёкія краіны так, што гэта чытаецца і празь дзесяцігодзьдзі.

Маладэчна

СЪЦІСЛА

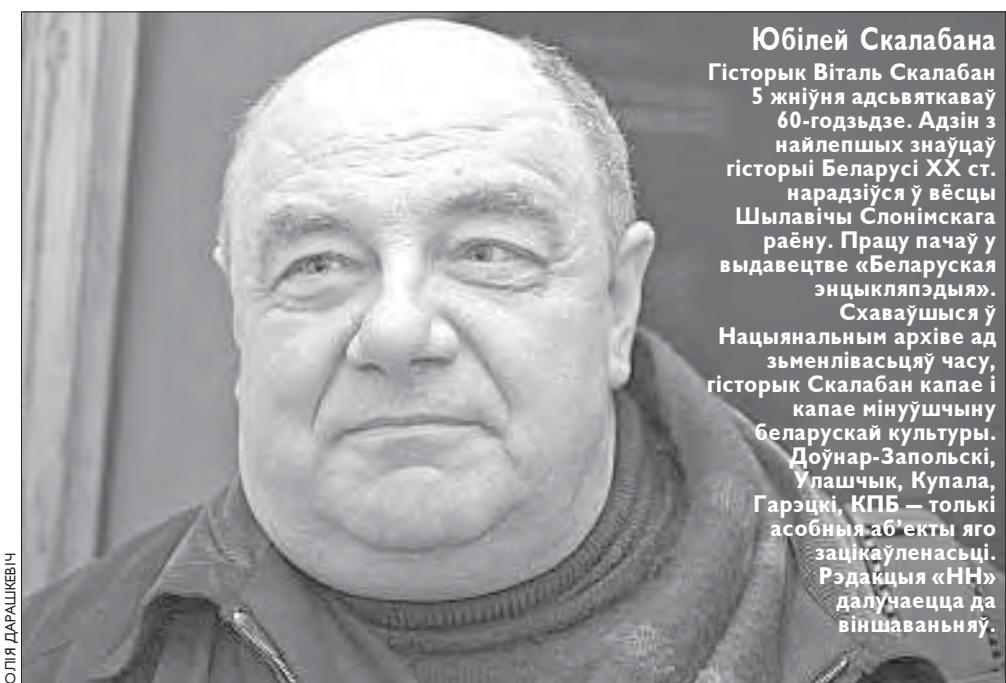
Помнік у Лынтупах

5 жніўня ў Лынтупах (Пастаўшчына) адкрылі помнік Баляславу Ялавецкаму, інжынёру-чыгуначніку, прадпрымальніку (XIX ст.) Скульптар Алеся Шатэрнік бескаштоўна вырабіў бюст, установіў дапамог рапыканкам.

Памёр пісьменьнік з Марсу

На стала Хведара Жычкі. Нарадзіўся ён у 1927 у пасёлку Марс Жлобінскага раёну. Быў рэдактарам «ЛіМу». Яго дзіцячыя кнігі пра вайну чытаюцца.

МБ

Юбілей Скалабана

Гісторык Віталь Скалабан
5 жніўня адсвяткаваў 60-годзьдзе. Адзін з найлепшых знаўцаў гісторыі Беларусі XX ст. нарадзіўся ў вёсцы Шылавічы Слонімскага раёну. Працу пачаў у выдавецтве «Беларуская энцыклапедыя». Схаваўшыся ў Нацыянальным архіве адзіменлівасцяў часу, гісторык Скалабан капае і капае мінуўшчыну беларускай культуры. Доўнار-Запольскі, Улашчык, Купала, Гарэцкі, КПБ — толькі асобныя аўб'екты яго зацікаўленасці. Рэдакцыя «НН» дала наеца да він шаваньняў.

ЮЛІЯ ДАРАЦІКЕВІЧ

Сцяг вышэй!

Пабачыў, як выглядае ўлётка, за распавесюд якой было затрымана калі 60 юнакоў і дзяўчат («НН», №27), і сэрца не стрывала. Няўко ніхто ня дасьць па руках гэтым «малярам», у якіх на святочных плякатах нехта топчаца па нацыянальнай сцятыні? Дый наагул, сцяг унізе (апрач скіленага ці прыспушчанага ў памяць загінувших патрыётаў) выгледае звышненатуральным. Існуе нават устойлівае словазлучэнне «кузняць сцяга» альбо у дадзеным выпадку «кузняць сцягу на гарн...»

Я памятаю, як 1 траўня 2002-га чорныя людзі валаклі мяне па плошчы перад магілёўскім аблвыканкам, а за сілнай пачу, як на пытаныне: «За што яго?» — чысты дзяячоўчы голос адказвае: «За тое, што паднёў нашу сцягу!» Памятаю, як за гэты сцяг потым душылі мяне, вырваўшы гузік, і залуштавым мікрааутобусе з танаваным шклом, выцігнулі з дыктафону стужку з рэпартажам, забралі пачатак цыгарэтай, шкуматалі палотнішчу. Па сканчэнні дзяржайнага сцята мяне выпусцілі (ужо з пастарунку), рэчы не вярнуўши. Толькі сцяг падпалкоўнік прынес, хаца і ладна пакамечаны, але акуратны згорнүты... (Нічога, сцяг важнейшы, а ўжо тронкі да яго хутка знайшліся й новыя.) Дык атрымліваецца, што нашыя ворагі бой паважаюць наш сцяг?

**Юрась Шпак-Рыжкаў,
Менск**

Горка за Мілінкевіча

Паважаная рэдакцыя, прайшло колькі часу, а я не могу супакоіцца, думаючи пра паводзіны нашых апазыцыйных функцыянераў аднона сп. Мілінкевіча. Так яму дапамагаць набыць вядомасць, але потым выкінуць — мякка какучы, не паджэнтэльменску. Тым больш, калі прывесці простае апытацьне,

большасць людзей ня ведае ні сп.Вячорку, ні Калякіна, ні тым больш іншых. Дарэчы, на Аршанскім фэсцэце на Крапівенскім полі апроц Мілінкевіча і недзе ў 95—96 г. Газыняка зь вядомых людзей я бачу амаль штогод сп.Арлова і Пушкіна. Пра дапамогу ў правядзеніі сьвята з боку партый размовы не ідзе...

Генадзь Шэпелеў, Ворша

Арлоў — «нізвязя»

Літаратарам на чале з Чаргінцом дарога на Случчыну адчыненая. Нядайна тут пабываў вядомыя крытык і паэт. Для іх адвалі залю ў цэнтральнай гарадзкой бібліятэцы. Дырэктарам школаў далі каманду забяспечыць адпраўку на супстречу старшаклясьнікаў.

А вось Уладзімеру Арлову і Вользе Інатаўав давялося ў Слуцку сустракацца з чытчамі на кватэры. Сабраліся дэмакраты, пэнсіянэры. І ніводнага настаўніка ці школьніка. Бо супстречы арганізоўваліся ў потай.

Спрабы ўлагодзіць улады былі. Неяк старшыня Слуцкай суполкі ТБМ Мікалай Курыльчык звярнуўся з пісьмовай заяўлай да начальніка аддзелу адукацыі райвыканкаму Дзэрмана, у якой выказваў просьбу даволіць Інатаўав супстречу з чытчамі ў найстарэйшай гарадзкой гімназіі (заснаваная ў 1617 г.). І атрымаў адказ, што праграма культурна-асветніцкіх мерапрыемстваў складзена на ўесь год, у сувязі з чым правядзеніе прапланаванага мерапрыемства не падаецца неабходным. «Нізвязя!» — як калісці гаварыў Аркадзь Райкін.

Міхась Кутнявецкі, Слуцак

Царква павінна ўдзельнічаць у палітыцы

Кожны год я наведваю хрысціянскі канфэрэнцыі ў Рызе. Што мяне ўразіла сёлета — гэта тое, што латвійская царква займае пазыцыю перад выбарамі прэзыдэнта, якія адбыліся нядайна. Пастар А.Лядзяеў з царкоўнай катэдры патлумачыў сваі прыхаджанам, на кім воля Божая, і заклікаў маліцца за кандыдата, які бліжэйшы да пазыцыі царквы. Потым выступіла дэпутатка Сойму Фэльдманэ, якая зьяўляецца прыхаджанкай іх царквы. І дасыціна дала зразумець, чаму яна, як хрысціянка, аддаўшы свой голас за кандыдата Затлерса. «Я ўбачыла, што сп.Затлерс адказваў на пытанні шчыра, пераканаўча. І таму я

убачыла ў гэтым чалавеку патрыёта Латвii. Канечне, мы павінныя маліцца, таму што палітычнае машина жорсткая. Трэба, каб гэты чалавек устаяў у той маральны і духоўны пазыцыі, якую ён цяпер мае».

Вось так разважаюць вернікі ў Латвii. Гэта прыклад, як павінныя сцятары вучыць адрозніваць добро і зло ў палітыцы.

А ўўялеце: перад нашымі мінультымі выбарамі выходець сцятары і з царкоўнай катэдры абвяшчае, чаму мы павінныя маліцца за сумленнага і прыстойнага кандыдата А.Мілінкевіча. І чаму з біблійнага пункту гледжання нельга аддаваць свой голас за ўсім вядомага кандыдата, каб не гнявіць Бога. Ды гэта цяжка ўяўвіць!

Але час свабоды прыйдзе ў нашу краіну, і прыход гэтага часу нішто ня спыніць.

Хрысціянка Ірына Гоманава, Менск

У шортах не паложана

Ці ведае хто-небудзь, зь якой нагоды ў райвыканкамах разъмасціліся міліцэйскія пасты? Барацьба з тэрарызмом, ці нейкая пагроза жыццю нашых чыноўнікаў і дэпутатаў мясцовага ўзроўню? Ні ведаю. Але ў нашым Лунінцы такі вартаўы парадку ў звязні старшыны нясе службу спраўна. І зброя мае пры сабе, гумовую палку.

Цікавы выпадак здарыўся з майм знаёмым на мінульым тыдні. Трэба было яму да аднаго з чыноўнікаў, вось і вырашыў наведаць райвыканкам. Сыякота, лета ж на дварэ: адпаведна апрануты — летняя кацшуля і шорты. Паехаў зь вёскі на аўтобусе ў райцэнтар.

Прышоў у райвыканкам — і з пытанынем да міліцыянта:

— У якім кабінэце знаходзіцца таі і такі чыноўнік, на якім паверсе?

— Табе сюды не паложана! — пачаў замест адказу на сваё пытанні.

— Прабачце, я не зразумеў.

— Што непанятна, у шортах не паложана!

— А хто забараняе? Чаму вунь у вас дзяўчата ходзяць у міні, ажно трускі відаць?

— Я сказаў, што не паложана.

Мой прыяцель на стаў спрачацца, пайшоў у краму, набыў там на гавіцы.

Але марнім аказаліся яго намаганні. У нагавіцах яго прапусцілі, але патрэбнага чыноўніка ўжо не было на месцы.

І сімех і грэх. Чаму дыскримінуюць шорты — такая зручная і камфорчная для лета вопратка?

Мі, Лунінеччына

ВОДГУК

Варта выбачыца перад Браніцкай

Варта было Рэдакцыі «НН» выбачыца перад Э.Браніцкай («НН», №28).

Пазыцыя А.Класкоўскага ясная: стары журналіст, піша пра ўвогуле; каб агледзец усю зямлю, уздымаецца висака, ну дзе яму ўбачыць пакрыўдана душу. Няўжо ніхто ў «НН» на здолеў прымерыць на сябе пакуты Эніры і яе сябру ў скляпеннях таго жоўтага дому? Іначай «НН» ставіць у адзін шэраг і змагароў за права людзім звацца і тых, хто іх па скляпеннях цягае.

У.Рысевец

Ад Рэдакцыі. Паважаемі Ваши меркаваньне і думку Э.Браніцкай — досьць сказаць, гэта была ідэя Рэдакцыі звярнуцца да яе па камэнтар — аднак застаемся ў перакананыні, што трэба інформаваць і пра С.Сухарэнку.

• • • • • • • • • • • • • • • •

«НН» з радасцю друкуе ў газэце і на сایце www.nn.by чытацкія лісты, водгукі і меркаваньні. З прычыны вялікага аб'ёму пошты

мы ня можам пачвярджаць атрыманьне Вашых лістоў, ня можам і вяртаць неапублікованыя матэрыялы. Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допісы.

Лісты мусіць быць падпісаныя, з пазнакай адрасу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам.

**Наш адпас: а/с 537,
220050 Менск.
e-mail: nn@nn.by.
Факс: (017) 284-73-29**

Грузія безь дзъвюхосьцяў

Піша Сяргей Харэўскі.

Праз пару гадзінаў лёту пад крыламі самалёта зьяўляюцца бялюткі снегожныя гурбы й зіхоткія льды Вялікага Каўказу. Ніжэй гораў толькі хмары. Вышэй гораў толькі сонца. Як у запаволенай кінастужцы праплывае Эльбрус, аблёт якога займае чвэрць гадзіны.

За гарамі панарама Грузіі адкрываецца зіннянцук, варты самалёту паднірнуць пад аблокі. Зьевшу гэты край нагадвае школьнія макеты рэльефаў у клясе геаграфіі — горы, цясьніны, стэпы, балоты, ракі, тысячы вёсак, вялікія гарады, вінаграднікі і лясы — уся разнастайнасць ляндшафтаў Зямлі, як у лялечнай мініятуры. Ці ў камп'утарнай гульні...

Тут быў Купала

Для тых, хто заканчваў савецкую школу, Грузія ня *terra incognita*. Хто ня ведаў імя Шата Руставелі, нават не чытаўшы ягонае слынае паэмы пра віцязя? Пушкін, Лермантаў, Грыбасдаў, Талсты, Чехаў, Горкі, Маякоўскі стварылі запамінальныя, яркія грузінскія вобразы, што непарыўна зынітавала гэты край з расейскай клясыкай.

І грузіны ім шчыра аддзячылі. Вялікія помнікі, бюсты й незылічоныя мэморыяльныя табліцы расейскім клясыкам, якія гэтак палюбілі Грузію, засталіся тут паўсюдна.

Малым у школе я трывальні ў тымі вобразамі Грузіі, шматкроць малюючы гісторыю Мцыры. А пасля мне патрапілі ў рукі пераклады Лермантаў на беларускую. А пасля — кніжка Янкі Лучыны, які ў 1870-я працаваў у Грузіі, зь вершам «Велічны малюнак»... А пасля — хрэстаматыйныя

вершы пра Грузію Купалы. А яшчэ грузінскія матывы ў Броўкі і Панчанкі, запылены том рамана пра Грузію Самуйлёнка «Будучыня» ў школьнай бібліятэцы і зборнік грузінскіх апавяданняў «Твае грузінскія сябры», кшталтавалі ўласную беларускую съядомасць. Таму для нас гэты край не чужы.

Усё па-грузінску

Па старой памяці, бываўшы ў Грузіі колькі разоў за савецкім часам, я меў цэласнае й дыялектычнае ўяўленыне пра тамтэйшы люд і лад. Але старыя ўяўленыні адразу разваліліся, калі ў ілюмінатары ўбачыў на бэтоне суседніе пасадачнае паласы вялізарны вайсковы транспартны самалёт U.S. ARMY, а над шыкоўным наўюткім аэрапортам — сцягі Эўразыюзу й Турцыі.

Грузія шукае саюзнікаў і знаходзіць. Амерыканцы цяпер маюць тут вайскове прадстаўніцтва, ахоўваюць сваю маёмасць, трэніруюць грузінскіх вайскоўцаў і ладзяць рэгулярна супольныя манэўры. Эўразыяз ладзіць шматлікія гуманітарныя праекты, разгортвае шматлікія праекты ў гандлі й энергетыцы. А туркі ўкладаюць рэальныя грошы й шмат будуюць.

Той, хто думае, што менскі чыгуначны вакзал самы вялікі, — наўмы. Тбліскі яшчэ большы! Страшэнная бэтонная спаруда 1970-х гадоў засыцца нават горы. Што праўда, руйнаваць старасьвецкі чыгуначны вакзал грузінам не прыйшло ў галаву. Цяпер яго рэстаўраваны хварсцісты фасад выгодна вылучаеца з хаосу прывакзальных пабудоў, што сваім пыльным выглядам шчымліва нагадваюць савецкае мінулае....

У Грузіі цяпер усё па-свойму, на самарэч па-грузінску. У тым сэнсе, што, маючы старажытны альфабэт, яны ня рупяцца пра пераклады шыльдаў і аб'яваў на іншыя мовы. Гэта змушае ўступаць у несупынныя вэрбальныя контакты з тутэйшымі людзьмі. І адразу ж становіцца часткаю іхнага вірлівага й іскрыстага жыцця. «30 маленькіх», — кажа сіві й смуглы дзядзькаў ў камэрзы захоўваныя. «А як у вас называюцца

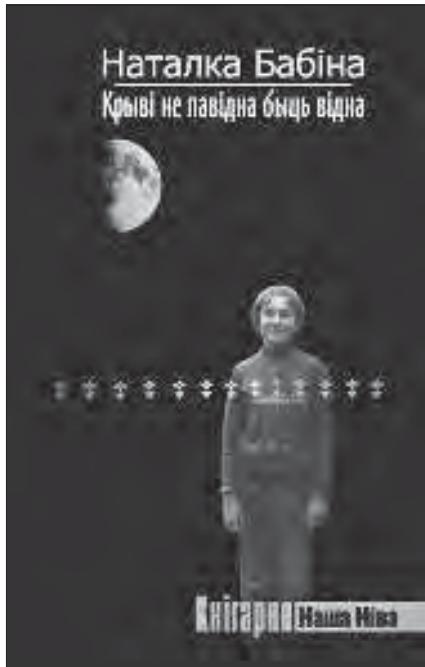
ципер гэтыя капейкі?» «Маленькія? Якая розыніца, як яны называюцца? Як кажа Хачыкян, сам убачыш...», — вясёла адказаў дзядзька, захавальнік багажу. Яго шматлікны гумар так і пакінуў мяне ва ўсьмешлівай разгубленасці. Хто такі Хачыкян? Дзе ён так кажа? Як называецца тутэйшыя грошы? Зрэшты, і насамрэч, якая розыніца?

Тры Вільні

Тбліскі можа шакаваць непадрыхтаванага госьця. Вялізарны стары горад, што не зазнаў бамбардзіровак і ня бачыў лютых войнаў XIX і XX стагодзьдзяў, стаіць з большага такім самым, што ў часоў Тадэвуша Лады-Заблоцкага і Франца Савіча, якіх зь Беларусі саслалі сюды расейскія ўлады. Старасьвецчыны тут болей, чым у Вільні. Але й выгляд гэты чарапоўны старажытны горад мае самы старажытны, сапраўдны. Без газаправодаў, цэнтральнага водаправоду, асяплення. Не было іх тут за савецкім часам, так што мала што згубілі. Але збераглі непаўторны, праўдзівы дух старасьвецчыны: шыкоўныя аздобы аптэкаў і крамаў, беззліч антыкварных рэчаў у самых простых і празайчынных месцах, водар

Найяснейшая Реч Паспалітая:
Цывілізацыя—Культура—Рэлігія—
Палітыка—Авантура—Героіка—Успамін.

**Наталка Бабіна. Крыўі не павідна
быць відна.**

Паветраны шар: беларускае
мужчынскае апавяданьне.

Каб ШТОТЫДЗЕНЬ атрымліваць газэту,

дасылайце адрасы і
грошы за газэту. Кошт
на месяц — 8 тыс.
рублёў.

1) Просім усіх
ахвотных чытаць
газэту паведамляць у
Рэдакцыю свае
адрасы і тэлефоны.
Гэта можна зрабіць
правы тэлефоны: (017)
284-73-29, (029) 260-
78-32 (МТС), (029)
618-54-84, e-mail:
dastauka@nn.by,
паштовы адрас: а/c
537, 220050 Менск.

2) Просім у блінку
банкаўскага
паведамлення ці
паштовага пераказу
дахладна і разборліва
назначаць адрас, у
тым ліку паштовы
індэкс і код пад'езду.
Па пытаньнях
атрыманыя газэты
пытайцеся Рамана.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ

ПВУП "Суродзічы", УНП 190 786 828
МГД ААТ "Белінвестбанк", вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахунак ат-
рымальніка

3012 206 280 014

Асабовы
рахунак

(прозвішча, імя, імя па бацьку, адрас)

Від аплаты			Дата	Сума
За газэту "Наша Ніва"				
Агулам				

Касір

ПВУП "Суродзічы", УНП 190 786 828
МГД ААТ "Белінвестбанк", вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахунак ат-
рымальніка

3012 206 280 014

Асабовы
рахунак

(прозвішча, імя, імя па бацьку, адрас)

Від аплаты			Дата	Сума
За газэту "Наша Ніва"				
Агулам				

КВІТАНЦІЯ

Касір

М.П.

Беларусь у єўрапейскай салянцы

Ці прынясе беларускай культуры карысць сяброўства нашай краіны ў Эўрасаюзе? Піша **Алесь Кудрыцкі**.

Еўрапейскі выбар Беларусі. Наўрад і ці будзе памылкай сказаць, што гэтыя тры слова гучаць як аксёма для большасці (хоць і не для усіх) прыхільнікаў пераменаў. Але што канкрэтна хавае ў сабе эўрапейская перспектыва, ахутаная смугой рамантычнага аптымізму?

Эўропа — гэта свайго кітапту ідэя, а Эўрасаюз — гэта пэўная палітычная сістэма, якая функцыянуе паводле адмысловых законаў. Зрешты, можна заставацца стаадсоткамі эўрапейцамі, якія швайцарцы ды нарвегі, не прымаючы эўрасаюзных правілаў гульні. Беларусь, якія круці, была ёсьць і будзе часткай гэтай эўрапейскай ідэі. А вось ці зробіцца яна часткай Эўрасаюзу — яшчэ не вядома. Ці трэба мы Эўрасаюзу — справа другая. Галоўнае пытаньне — ці патрэбны ён нам.

Для таго, каб збольшага праанализаваць усе плюсы ды мінусы далучэння Беларусі да Эўразіязу, газэты ня хопіць. Пра палітычныя ды эканамічныя выгоды прыяднання да ЭС кожуць больш-менш часта. Але што можа прынесці сяброўства ў ЭС беларускай культуры?

Як функцыянуе Эўрасаюз

Спачатку паспрабуем зразумець, якія ствараеца эўрапейская палітыка. Журналісты часта бамбардуюць неабазнаных чытачоў складанымі схемамі, якія мусіць патлумачыць сістэму прыняцця ды ўзгаднення рашэнняў у ляйбрынце эўрапейскіх структур. Сэнсу ад гэтага, аднак, не дадаеца — бо не ствараеца агульная карціна.

Натуральная, любое параўнанье кульгае. Разам з тым, Эўрасаюз можна уявіць сабе як статак кароў, якія гоняць два тузыны паствуход — і кожны намагаеца скіраваць худобу ў свой бок. Адзін пугай шчоўкае, іншы на жалейцы грае. А тут яшчэ навокал дзеци гойсаюць, кабеты гукаюць, старыя на ўслонах вохкаюць, сабакі брэшутць, ды яшчэ дзвівакаваты брыгадзір на ржавым ровары едзе ды ў званочак дзінькае. Каровы тупаюць сабе наперад, аднак, у залежнасці ад таго, хто ім

найболыш назаляе, пакрысе мяняюць кірунак. Нават муха, калі яна дужа актыўная, можа крышку паўплываць на траекторыю руху статку.

Статак кароў — гэта палітычныя структуры Эўрасаюзу. Паствухі — гэта нацыянальныя ўрады ды іншыя дзяржаўныя інстытуцыі асобных краінаў, чальцоў ЭС. Астатнія раздражняльнікі — гэта мэдый ды лабісты (акрамя хіба што калгасыніка на ровары, якія тут сымбалізуюць адмысловы геапалітычны фактар па-за межамі ЭС).

Лабісты

ЭС — гэта барапба інтэрсаў. Краіны, непасрэдна працістаўленыя ў ЭС, актыўна пягніць коўдру на сябе. З мэдымі таксама ўсё збольшага зразумела — яны адлюстроўваюць (ці ствараюць) грамадскую думку, да якой ЭС мусіць прыслухоўвацца. А вось пра лабістаў кожуць зусім рэдка ды цымяна, хоць, насыреч, яны ўпłyваюць на палітыку ЭС ня менш актыўна, чым нацыянальныя ўрады.

Лабіст — гэта той, хто не працістаўлены ў структурах ЭС непасрэдна, але спрабуе ўзьдзейнічаць на іх рашэнні. Кожны робіць гэта па-свойму. Бізнес працуе на шырокую нагу. Тытунёвыя кампаніі маюць у Брушэлі вялізныя офісы, якія намагаюцца зрабіць так, каб ЭС ня надтаго піснічы на вытворцаў цыгарэтай.

Недзяржаўны сектар таксама прафібае свае інтэрэсы — хіба што зь меншым шыкам. Ёсьць лабісты-акулы, накшталт «Грынпіс», хапае і дробнай рыбкі — маленькіх арганізацый, якія, тым ня менш, таксама імкніцца прасоўваць свае задумы і ідэі. Аб'яднаныні напменшасціця, рэлігійныя арганізацыі і г.д. дадаюць да палітыкі лабістаў свае фарбы.

Лабісты маюцьмагчымасць атрымліваць адмысловыя «бэджыкі» для ўваходу ў Эўрапарламент, сустракаюцца з палітыкамі, пераконваюць іх, прасоўваюць патрэбныя ім матэрыялы ў мэдиях, ладзяць публічныя акцыі. Надоечы давялося назіраць, як вытворцы прадуктаў з соі ладзілі ля сталоўкі Эўрапарламенту раз-

дачу бясплатных соевых пудынгаў. Пакаштуе дэпутат такі пудынг ды падумае: «А што, нічога! I, можа, прагаласуе некалі за датацыі для вытворцаў соі.

Найболыш распаўсюджаны від стварэння лобі — асабістая сустрэча ды контактны. Выпадковая сустрэча ў калідоры падчас перапынку парламэнцкага паседжання. Бізнес-ланч з чыноўнікам з Эўракамісіі. Вішневальня паштотка на каляды для знаёмага дэпутата. Каробка цукерак для сакратаркі ў патрэбным кабінэце. Добрае лобі дзе вынік не адразу, складаеца зь сеткі прыватных контактаў ды беззлічі вялікіх ды малых мэтанакіраваных акцыяў. Калі пашанце, у гэтым нераце забытага дастаткова эўрапалітыкаў, каб прасунуць патрэбнае рашэнне. Статак эўрапейскіх кароваў ніколі ня дасыць вам малака за проста так. Іх трэба скіроўваць на патрэбныя шляхі, пасывіць, даглядаць, і — у зручны момант — дайць.

ЭС у пошуках сябе

Паўстагодзьдзя Эўрасаюз займаўся амаль выключна палітычнай ды эканамічнай інтэграцыяй. Культура адсоўвалася на другі плян. У апошнія гады, аднак, пытаныне культурніцкай палітыкі ў ЭС уздымаецца ўсё часцей. Краіны перадалі ЭС значную частку свайго палітычнага ды эканамічнага сувэрэнітetu. Эўрасаюз, аднак, апошнім часам усё мацней хоча атрымаць і пэўныя культурніцкія паўнамоцтвы. Але краіны ня хочуць адмаяцца ад культурнага сувэрэнітetu на карысць аб'яднанай Эўропы.

Апошні час ЭС сутыкнуўся з проблемай, да болі знёсмай беларусам — неразвітай самасвядомасцю. Што гэта значыць — быць эўрапейцам? Ці варта імкніцца да таго, каб у будучыні жыхары ЭС лічылі сябе найперш эўрапейцамі, а ўжо потым — швэдамі, немцамі і славакамі? Якой мусіць быць агульнаэўрапейская культура, і ці трэба яе ўвогуле ствараць?

Пакуль што ў ЭС моцныя ўпłyвы эўрапрагматыкай накшталт Ангельшчыны, для якой ЭС — найперш эканамічная прастора, ня больш за тое. Новыя чальцы ЭС, найперш цэнтральназэўрапейскія краіны, таксама не жадаюць, каб іх нацыянальныя культуры распушыціся ў недагатаванай эўрапейскай салянцы. Францыя, хоць збольшага і выступае за развязыцце нейкай супольнай эўрапейскай культуры, але відавочна жадае, каб тая мела выразны французкі пранонс. Тому краінам-эўрамантыкам накшталт Нямеччыны давялося пакуль што зацугліць свою фантазію і аблежаваць мары пра супольную Эўропу пытаннямі палітыкі ды гаспадаркі. У культурніцкім пля-

Нельга спадзявацца атрымліваць нешта ад Эўропы, плюючы пры гэтым на яе прынцыпы.

АЛЕКСАНДР МАКАФОНОВ

Беларуска-літоўская вёска Гервяты чакае свайго Архана Памука, які б уславіў яе на ўесь сьвет.

не аб'яднаная Эўропа застаецца чыстай абстракцыяй.

У нетрах эўрапейскіх структураў, аднак, высылаюць грандыёзныя пляны. Сёлета ў траўні Эўракамісія зап'ярдзіла культурніцкую стратэгію ЭС на бліжэйшую будучыню. У стратэгіі ўпершыню афіцыйна заяўлена пра патрэбу разъвіваць эўрапейскую ідэнтычнасць — каб не згубіцца ў глябалізаваным сьвеце. Стратэгія прызначае, што культура эўрапейскіх народоў мае супольныя карані, а сэрца «эўрапейскага культурніцкага праекту» — павага да розных структураў ды моваў. Агульнаэўрапейская культура мусіць зрабіцца падмуркам будучай замежнай палітыкі Эўразьвязу.

Як будзе выглядаць гэтая культура? «Адзінства ў разнастайнасці» — такі дэвіз новай культурніцкай стратэгіі, пропанаванай Эўракамісіяй. Як кажа Прэзыдэнт Эўрапейскай камісіі Жазэ Мануэль Барозу, «Эўропе трэба надаць душу».

Культура як рухавік гаспадаркі

Новая культурніцкая стратэгія — не загад, а рэкамэндацыя нацыянальным урадам. Ці будуть яе трывалыя краіны-чальцы, невядома. ЭС увогуле ня мае права выпрацоўваць культурную палітыку — гэта прыярытэт асобных краінаў, а ў некаторых выпадках, як у Гішпаніі ды Нямеччыне — асобных рэгіёнаў.

Такім чынам, новая культурніцкая стратэгія ЭС — гэта толькі спроба заахвочыць нацыянальныя ўрады ствараць культуру разам. ЭС сцьвярджае, што супольная культура — гэта ня толькі файна, але і выгадна. Паводле статыстыкі, у сферы культуры ў ЭС працуе больш за 5 мільёнаў чалавек — недзе 3% адусяго насельніцтва 25 краінаў. Доля культурніц-

кага сэктара ў эўрапейскім валавым унутраным прадукце складае 2,6% у 2003 г., пры гэтым эфектыўнасць сферы культуры расцеце напамат большымі тэмпамі, чым эўрапейская гаспадарка ў цэлым. Фактычна, ЭС пачынае трактаваць культуру як індустрію, бачыць у ёймагчымасць па-новаму вырашыць эканамічныя праблемы. Развіваючы культуру, мы ствараем новыя працоўныя месцы, даем штуршок турызму, адсталыя рэгіёны рабіцца больш іцкавымі. Культура спрыяе бізнесу — і сама рабіцца бізнесам.

Дзе гроши ляжаць

Але што канкрэтна рабіць ЭС для падтрымкі культуры, акрамя стварэння стратэгіі? Насамрэч, ня так ужо і шмат. Нядыўна Эўрапейскі форум мастацтва ды спадчыны, буйная культурніцкая лабісцкая арганізацыя са штаб-кватэрой ў Брушчэлі, ладзіла акцыю «70 цэнтаў на культуру». Ціпер у Эўрасаюзе на культуру выдаткоўваюцца толькі съмеху вартыя 7 цэнтаў на год у разылку на кожнага жыхара ЭС. Акцыя, якая заклікала павялічыць падтрымку культуры ў дзесяць разоў, асаблівага плёну пакуль што не прынесла — фінансаваныне культурніцкіх праграмаў у ЭС застаецца на мінімальнym узроўні.

Важны інструмент, з дапамогай якога ЭС дае падтрымку культурніцкім праектам у розных краінах, — праграма «Культура». Праграма мае, па эўрапейскіх мерках, зусім невялікі бюджет: 400 мільёнаў эўра на 2007—2013 г. Гэта значыць, што на ўсе культурніцкія праекты ўва ўсіх 25 краінах-чальцах, а таксама ў краінах-кандыдатах ды на Балканах будзе выдавацца толькі па 50 мільёнаў эўра штогод.

Калі Беларусь выйдзе на эўрасаюзнную сцену ды заяўіць, што прыярытэт краіны — разыўцьцё толькі беларускай культуры, то яе не зразумеюць.

Нельга спадзявацца атрымліваць нешта ад Эўропы, плюючы пры гэтым на яе прынцыпы.

Дзеля парыўнання — на ўтрыманьне аднаго Люўру Францыя выдаткоўвае амаль у чатыры разы болей (185 млн. эўра на год).

Больш сур'ёзныя гроши на культурніцкія праекты можна знайсці праз структурныя фонды Эўрасаюзу. Гэта фінансавая дапамога на разыўцьцё «праблемных» рэгіёнаў, спроба падцягнуць іх да агульнаэўрапейскага ўзроўню. Тут ужо ад самога рэгіёну залежыць, што ён зробіць з тымі грошымі — пракладзе новыя дарогі ці набудзе опэрны тэатар. Так іначай, праз структурныя фонды праходзяць чвэрткі ўсіх эўрапейскіх сродкаў, якія ў выніку выдаткоўваюцца на культурніцкія мэты.

«Дажынкі» па-эўрапейску

Калі праз структурныя фонды можна аднаўляць старыя палацы ды будаваць музеі, дык гроши з праграмы «Культура» ідуць на рэчы з большага нематэрыяльнага. Найперш — на сустрэчы мастакоў, фэстывалі, дасылаванні. Функцыянуе гэта падобна да конкурсу: калі ў найкай культурніцкай арганізацыі зьяўляецца арыгінальная ідэя, яна шукае партнёраў для яе ажыццяўлення, піша плян, ды падае яго на разгляд краініцтву праграмы. А то ўжо выбірае з пададзеных заявак самыя іцкавыя.

Вось некалькі прыкладаў праектаў «Культуры», іцкавых для Беларусі. З дапамогай праграмы быў праведзены тэатральны фэстываль «Акт-Ін» — на ім паказвалі п'есы сучасных драматургіяў, якія пішуць на малараспаводжаных мовах, такіх, як каталёнская, эстонская ці ісландская. П'есы былі перакладзеныя ды адаптаваныя для нямецца- ды франкамоўнай публікі. Беларускі спектакль быў

бы тут вельмі дарэчы.

Ці восьмем эстонскі студэнцкі горад Тарту. Улетку, калі студэнты зьяжджаюць, горад літаральна вымірае. З дапамогай праграмы «Культура» летніе сьвята гораду ператварыліся ў буйны міжнародны фест. У Тарту пацягнуліся турысты, бізнес ачуяў. Чым не варыянт для аднаго з беларускіх мястечкаў?

Праграма «Культура» дапамагае захоўваць традыцыі драўлянага дойлідства ў Балтыцы ды Скандинавіі, а таксама ствараць эўрапейскі электронны архіў запісаў народнай музыки. Дарэчы, праграма «Культура» дапамагала нават фінансаваць съвяткаваныне 300-годзьдзя Пецярбургу, нягледзячы на тое, што Расея ня член Эўрасаюзу.

Мы пасъмейваемся з «Дажынак», хоць эўрапейцы таксама практикуюць падобны падыход, а менавіта — штогодовыя выбары «эўрапейскай культурнай сталіцы». Цягам году ў культурнай сталіцы праводзіцца кінафестывалі, тэатральныя маратоны, выставы, сымпозіумы ды г. д. Паралельна па ўсёй Эўропе вядзеца адмысловая рэкламная кампанія гораду з мэтай прыцягнучы туды турыстаў. Адзін раз пабыўшы культурнай сталіцай, места рабіцца вядомым, завязвае новыя культурніцкія контакты, рэанімуе сваю турыстычную індустрыю — рэальная атрыманія новы штуршок да жыцця.

Гандлёвы знак «Беларусь»

Ляўрэата Нобелеўскай прэміі па літаратуре Архана Памука неймаверна раздражнен пашыранае ў яго роднай Турчыніе ўяўленне, што «ад Захаду можна ўзяць вынаходніцтвы, мэтады ці рэчы, не аддаўшы за іх духоўнай платы». Беларуская дзяржава мае туго ж праблему.

Нельга атрыманіць нешта ад Эўропы, сплюочы на яе асноўныя прынцыпі. Пакуль урад сам ня будзе шчыра зацікаўлены ў тым, каб Эўрасаюз дапамагаў краіне развязвацца ў культурніцкім пляне, спадзявацца на дапамогу ад ЭС не даводзіцца. І ўсё кардынальна зменіцца, калі будзе воля дзяржавы на рух у Эўропу, тым больш — на ўступленне ў ЭС.

Пакуль тое, трэба, паводле магчымасці, ствараць грунт для будучага суправоўніцтва, лабіраваць нашу культуру ў Эўропе праз нефармальныя каналы, прэзентаваць там нашых творцаў. Справа ў тым, што беларуская культура дагэтуль ня мае свайго выразнага «гандлёвага знаку» за мяжой, у адрозненінне, скажам, ад французскай ці адпольскай культуры. Яго яшчэ давядзеца ствараць. Хаця мы не адны маём такую праблему — Славенія ці Славакія для эўрапейцаў такія самыя белыя плямы, як і Беларусь.

Падрыхтоўка да сяброўства

Каб пачаць атрымліваць дапамогу на культуру ад ЭС, не абавязковы ўваходзіць у ягоны склад. Для пачатку хопіць шчырага жадання краіны для суправоўніцтва. А статус кандыдата на ўступленне ў ЭС ужо дазваляе ўдзельнічаць у эўрасаюзных культурніцкіх праграмах на роўных. Было б пудоўна, каб хапіць адзін беларускі горад хоць некалі зрабіўся эўрапейскай культурнай сталіцай. Дарэчы, для гэтага краіна нават не абавязковы мусіць мець кандыдаткі статус, бо насамрэч штогод абираюцца ажно трох такіх «сталіцы»: адзін горад са «старой часткі ЭС», плюс адзін горад з новай краіны-сябра, і яшчэ адзін горад за межамі ЭС. Аднак у гэтым выпадку дзяржаве давядзеца самой укладаць немалыя сродкі, падключачыць мясцовы бізнес, каб прывесці гарадскую інфраструктуру ў належны стан — толькі тады ёсьць шанец атрымаць грошы ад ЭС.

Мы пасъмейваемся з «Дажынак», хоць эўрапейцы таксама практикуюць падобны падыход.

Невялікім культурніцкім праграмамі дапамогі ад ЭС чакаць не даводзіцца. Найменшы праграма «Культура» мусіць мець мінімум трох партнёраў з розных краінаў ды бюджет 50 тысячай эўра, пры гэтым Эўрасаюз дae толькі палову тых грошай. Рэшту мусіць даць ці дзяржава, ці спонсары, ці партнёры. Цікавы нюанс: падрыхтываюцца толькі такія культурніцкія праграмы, на якія немагчыма знайсці падрыхткі на нацыянальным узроўні. То бок, ідэя мусіць быць настолькі наднацыянальнай і міжнароднай, што адной канкрэтнай краіне ўх падрыхтываць яе ці то бессэнсоўна, ці то занадта дорага. Значыцца, атрымаць з праграмы «Культура» грошы на ўнутраныя культурніцкія праграмы, скіраваныя, скажам, выключна на падрыхтку беларускай мовы, наўрад ці ўдасца.

Пасыя ўступлення

Структурныя фонды ЭС могуць добра прыдатца для спрэяняння нашай матэрыйяльнай культуры. З іх дапамогай можна будзе рэстараўраваць старыя часткі гарадоў ды мястечак, аднаўляць музеі ды ствараць новыя, развязваць тэатры і г. д. Але гэта будзе роальнім у выпадку, калі дзяржава сама будзе даваць частку грошай на гэтыя праграмы. А таксама тады, калі гэтыя культурніцкія праграмы будуць рэаль-

на паляпшаць дабрабыт людзей — найперш праз развязвальні турызму ды сферы паслугаў.

З структурных фондаў дапамагаюць не краінам, а канкрэтным рэгіёнам. Гэта значыць, што на практыцы змаганьне за грошы ЭС будзе ісці не між Беларусью ды Гішпаніяй (напрыклад), а, скажам, паміж Гарадзеншчынай ды Андалузіяй.

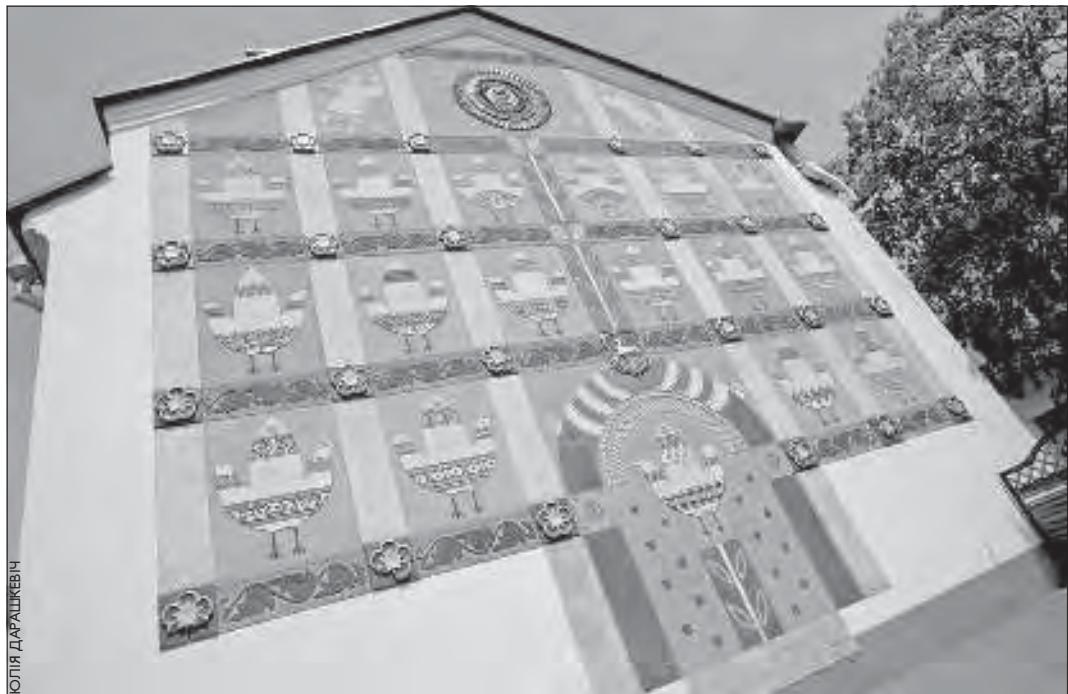
Існуе небясыпека, што ў будучыні ў ЭС узмоўніца тэндэнцыя разглядаць культуру як індустрыйно, якая мусіць забясьпечваць сябе сама ды не патрабуе адмысловай дзяржавай падтрымкі. У такім выпадку магутныя культуры, такія, як брытанская, французская ці нямецкая, будуць здольныя вытрымачы канкурэнцыю на культурніцкім рынку, а іншыя будуць выпіснутыя на ягоныя ўскраіны. Беларускай культуры, асабліва ўлічваючы стан нашай мовы, давялося б у такіх умовах вельмі цяжка.

У любым выпадку, эўрапейскім мастакам ужо ціпер даводзіцца быць адначасова мэнеджарамі, вучыцца шукаць грошы на свае праграмы. Каб пасыляхова займацца мастактвам, даводзіцца быць прадрымальнікам, набіваць сабе цану, намагацца зацікаўіць мэдыі, трэніравацца ў напісаныні заявак у фондай на фінансаваныне сваіх праграм. Сыстэма вытворчасці культурніцкага прадукту, якая паўстает ў Эўропе, можа прывесці да таго, што таленавітыя, але не прадрымальнікі мастакі будуць, як ніколі, безнадзеяна загнаныя ў цену.

Эўрасаюз і нацыянальная культура

Ці можна з дапамогай Эўрасаюзу развязваць беларускую нацыянальную культуру? З аднаго боку, адна з найноўшых эўрасаюзных тэндэнцыяў — развязвальніцце шматмоўнасці, найперш — падтрымка «слабых» моваў. Тут для Беларусі адкрываюцца неблагая пэрспэктывы. Аднак важна памятаць: галоўнае для Эўрасаюзу — не асобныя мовы, якімі ўзялі, а шматмоўнасць як такая. Эўрапейская культура ствараецца як саюз розных культур, якія маюць роўныя права.

На беларускія культурніцкія праблемы Эўрасаюз глядзіць са сваёй званіцы. Клонат пра нацыянальную культуру тытульных нацыяў (у тым ліку пра культуру беларусаў у Беларусі) — малазікавая для яго справа. Ціпер найболыш увагі надаеца развязвальніцце культуры меншасцій, рэгіёнаў, а таксама іншых, неэўрапейскіх народаў, якія занялі сваё месца ў Эўропе дзякуючы эміграцыі. Гэта, у бліжэйшай пэрспэктыве прыярытэт будзе надавацца супрацоўніцтву з мусульманскімі культу-

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Беларуская
культура дагэтуль
ня мае свайго
выразнага
«гандлёвага
знаку» за мяжой.

Горадня можа некалі
стась культурнай
сталицай Эўропы.

рамі, якія атачаюць Эўропу па перыэмтры, а таксама з Балканамі. Усходнюю Эўропу, як кажучы ўжо пра Расею, адкладаюць «на дэсэрт», а то ўвогуле на съвятое ніколі.

Таму, калі Беларусь выйдзе на эўрасаюзнную сцену ды заявиць, што прыярыгтэт краіны — разывіццё нацыянальнай беларускай культуры, то яе проста не зразумеюць. Іншая справа, калі Беларусь будзе прэзэнтаваць сябе як краіна з традыцыямі шматкультурнасці, дэкларуючы клопат пра разывіццё ня толькі беларускай, але і украінскай, польскай, татарскай, габрэйскай ды іншых культураў.

Дарэчы, Кіеў праваліўся на выбарах эўрапейскай культурніцкай стаўцы-2009 менавіта таму, што ў конкурснай заяўцы абаціраўся найперш на прэзентацыю украінскіх традыцый. Ягоны канкурэнт, Стамбул, наадварот, актэнтаваў свае інавацыі ды шматкультурнасць — і перамог. Імкнучыся да сяброўства ў ЭС, Туреччына вяслую ў бок эўрапейскага шматкультурнага майністрыму.

Часам адной кнігі дастаткова, каб зымяніць жыцьцё цэлага гораду. У 2004 г. упершыню выйшаў па-ангельску раман узгаданага вышэй Архана Памука «Сынег», дзе распавядзеца пра забытага ўсімі містечка Карс на поўначы Турэччыны. Хто чуў пра той Карс да Памука? А ўжо цяпер Эўрапейская фундацыя культуры распачала ў містечку свой праект. Хто б напісаў раман пра нашы Докшыцы ды атрымаў Нобэль?

Шанец на зломе дзесяцігодзьдзяў

Чым часцей Эўразія паглядае ў бок стварэння агульнаэўрапейскай «шматкультурнай культуры», тым больш актыўна многія эўрапейскія краіны ахоўваюць праваў ўласных нацыянальных куль-

тураў.

Звязаная гэта ня толькі з унутранымі проблемамі гэтых краінаў, але і з тым, што эўрасаюзныя структуры, якія раней былі толькі інструментам, які каардынуе інтэрэсы нацыянальных дзяржаваў, пачынаюць рабіцца аўтаномным палітычным арганізмам. Натуральна, ён імкнецца пашыраць сваю ўладу ды паўнамоцтвы. Культура, якая раней была маргінальным пытаннем, у гэтым звязку рабіцца наўзвычай важным фактарам. Калі агульнаэўрапейская культура некалі сапраўды паўстане, Эўрасаюз як палітычная структура здолее набыць зь ёя дапа-

Эўрасаюз фінансуе праграмы захавання традыцыі драўлянага дойлідзтва і стварэнне электроннага архіву народнай музыкі.

могай дадатковую, культурніцкую легітымнасць.

Сёння ўсе грошы на культуру ў Эўрасаюзе расыпісаны да 2013 г., таму да гэтага часу вялікіх зрухаў чакаць ня варта. Прыняцце згаданай вышэй новай культурніцкай стратэгіі Эўрасаюзу — гэта своеасаблівая артпадрыхтоўка да чарговага этапу змагання за культуру, які распачненца тады, калі прыйдзе час вызначаць эўрасаюзны бюджет на новую сямігодку. Гэтае змаганье прыпадзе на 2011—2012 г. Цікава, што гэты час можа стацца паваротным для Беларусі, дзе мусіць прайсьці чарговыя пра-

зыдэнскія выбары. У выпадку, калі атрымаеца вярнуць свободу ў краіну, на мапе Эўропы зынікне апошняя чорная палітычная пляма. Калі ж да гэтага часу стабілізуецца сітуацыя ва Украіне і ў Малдове, і Беларусь разам зь імі пачне актыўна грукацца ў эўрапейскія дэзверы, то Эўрасаюз праста ня зможа нас ігнараваць. Магчыма, у пэўны момант нашыя краіны і структуры Эўрасаюзу змогуць нават зрабіцца саюзнікамі ў палітычным супрацьстаянні з тымі дзяржавамі, якія не жадаюць пашырэння ЭС ды ўзмацнення ролі наддзяржаўных органаў. У выпадку посьпеху Беларусь, Украіна і Малдова атрымаюць сяброўства ў ЭС, а Эўрасаюз сцівердзіць сваю новую ідэю адкрытай агульнаэўрапейскай культуры, далучыўшы да ёя ўсход кантынэнту.

Разам з тым, сама па сабе далучэнне да ЭС не прынясе беларускай культуры вялікай палёгкі. Грошай на культуру ЭС выдаткоўвае мала, і якая іх частка патрапіць у Беларусь, ня можа сказаць ніхто. У культурніцкім пляне галоўным аргументам далучэння Беларусі да ЭС з'яўляецца тое, што яно прынясе свободу дзеянняў, разыняволіць грамадзяну ды звязка па руках чыноўніку, прымусіўшы іх кіравацца больш-менш цывілізацыйнымі правіламі гульні і прыслухоўвацца да грамадзтва. Людзі культуры атрымаюць магчымасць спакойна займацца сваёй справай, не хвалюючыся пра забароны, штрафы, суды ды турмы. Але варта памятаць, што справу тую за нас ніхто, тым больш Эўрасаюз, рабіць ня будзе.

Брусяль

Удзячнасьць — мастацтва душы, або Чаму беларусы ня ўмеюць дзякаваць?

Пачуцьцё ўдзячнасьці — аснова пыхалягічнага комфорту. Гэтае пачуцьцё не прыроджанае. Яго трэба выхоўваць. Піша Янка Запруднік.

Найглыбейшая прага чалавека — гэта патрэба быць аўэненым. Аўтар невядомы

Тэму гэтых развагаў падказалі нара-каныні, якія можна пачуць тут, у Амэрыцы, ад знаёмых беларусаў, што за адасланыя ў Беларусь рэчы часта ня маюць ня тое што ні слова падзякі, а нават паведамлення аб атрыманыні пасылкі. А пасылаецца вельмі шмат і вопряткі, і прадуктаў, і грошай, і розных іншых тавараў. Ды ня толькі з Амэрыкі, а й з Канады, Аўстраліі ды іншых краін. І ня дзеля падзякі, а з добрай волі, з разумення, што людзям патрэбная дапамога. Тыя, хто гэтую дапамогу дастае, трэба думаць, цэнчыць яе. Але восты напісаць ліст аб атрыманым, падзякаваць за дабро шмат у каго не выходзіць. І ўзынікае загадкаўша пытаныне — ЧАМУ МАЎЧАНЬНЕ? У чым сакрэт гэтай нематы? Займацца разгадкай чужое душы — заданыне даволі складанае, але ў дадзеным выпадку патрэбнае. І нават карыснае. Вось жа глянъма, як выглядае гэтая справа з амэрыканскага берагу.

У Амэрыцы ў штодзённым жыцці паўсюдна гучаныя слова: Thank you, thanks, I am grateful, I appreciate it (дзякую, падзякі, я ўдзячны, я цяну гэта). У гэтай краіне выказваныне падзякі, нават за найменшы жэст добразычлівасці або ўвагі, сталася неад'емным элемэнтам культуры ўзаемадачыненінняў. Выказваныне падзякі гучыць і на вуліцы, і ў магазынах, і ва ўрадавых установах. Выказваецца падзякі таксама ў пісьмова. Калі чалавек пабываў на нейкай важнай урачыстасці або атрымаў падарунак ці яму зрабілі паслугу, ён у шмат якіх выпадках дзякую пісьмова. Для палягчэння такога кроку пра-даюца адмыслова надрукаваныя картачкі падзякі (Thank you Notes). Амэрыканцы кажуць «дзякую» за ўсякую

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВИЧ

Янка
Запруднік

адзін зъ
лідэраў
беларускай
дыяспары
ЗША.
Гісторык,
журналіст.
Жыве ў
Сомэрсэце
(Нью-Джэрзі).

паслугу, нават за кампілімент:

- У вас прыгожыя завушніцы.
- Дзякую.
- Дзякуюць за пахвалу:
- У вашай хаце вельмі ўтульна.
- Дзякую.
- Дзякуюць за ветлівасць у чарзе:
- Калі ласка, праходзьце.
- Дзякую.

Беларусам, што прыяжджаюць у Амэрыку на пабытку, гэта здаецца дзіўным. Адна мая знаёмая, калі прыехала ў адведкі й пачула ў дачыненіні да сябе «thank you» ад жанчыны, якой яна саступіла дарогу ў магазыне, зьдзіўлена папыталася: «А за што яна мне падзякавала!?!» Давялося тлумачыць, што ў Амэрыцы дзякуюцца нават за жэст вет-

лівасці.

Тэма ўдзячнасьці — адвечная. Яна ня толькі адлюстраваная ў Бібліі — удзячнасьць Богу за жыццё, за дары зямненія. Яе асэнсавалі вялікія мысльяры старожытных Грэцыі й Рыму. Гэтак, старожытнарымскому красамоўцу Сэнэку належыць фраза «Няма нічога больш высакароднага за ўдзячнае сэрца». Нехта склаў трапную сэнтэнцыю на манер Хрыстовай Нагорнай пропаведзі: Дабрашчанская тыя, што могуць даваць, не запамінаючы, і атрымліваць, не забываючыся. Шмат залатых думак выказана на тэму ўдзячнасьці, якая як нішто іншае, ўшляхотнівае міжлюдзкія дачыненіны.

У Амэрыцы тэма ўдзячнасьці грун-

тойна распрацаваная псыхолягамі й пэдагогамі. Патрэба выказваньня ўдзячнасці ўкарэньяваецца ў штодзённым абыходку. Ёй прысьвячаюць увагу бацькі, настаўнікі, сыветары, прапаведнікі. Літаратура на тэму ўдзячнасці бяскона багатая як у інтэрнэце, гэтак і ў бібліятэках ды кнігарнях. Шырокай папулярнасцю апошнімі гадамі карыстаецца кніга прафэсара псыхалёгі Каліфарнійскага ўніверситету Робэрта Эманза (Emmons) «Псыхалёгія ўдзячнасці». Эманз амаль дваццаць гадоў вывучаў псыхалёгію задаволенасці/шчасця. І прыйшоў да высновы, што важную ролю ў духовым камфорце чалавека выконвае пачуцьцё ўдзячнасці. Але пачуцьцё гэтае не прыроджанае. Яно не прыходзіць сама сабой, не закладзена ў генах, яго трэба культиваваць.

«Вельмі важна падкрэсліць, — кажа

Альберт Швайцэр: Нічога ня робіцца само сабой. За ўсім стаіць жаданье добра, якое накіравана на цябе.

Эманз, — што быць ўдзячным — гэта справа выбару. Удзячнасць — гэта стаўленье, якое мы можам выбраць, ад якога паляпшаецца й наш побыт, і побыт іншых людзей». Чым больш прафэсар Эманз заглыбляеца ў гэтую тэму, тым больш прыходзіць да перакананьня, што ўдзячнасць — найлепшы падыход да жыцця. Удзячнасць, — кажа ён, — гэта мастацтва душы.

Якія парады дае вучоны бацькам і настаўнікам на культиваванье ў дзяцей, моладзі пачуцьця ўдзячнасці? Некаторыя спосабы вядомыя даўно: быць прыкладам у паводзінах, выказваць бацькоўскую ўдзячнасць, пасылаць пісьмовыя падзякі сваякам за падарункі, дзякаўваць настаўнікам і тым, хто ў чымсьці дапамагае. Дапамагаюць іншыя канкрэтныя акты, як малітвы ўдзячнасці за сталом або перад сном.

Пэдагогі рапаць студэнтам псыхалёгі весьці адпаведны дзэньнік і запісваць у яго ўсе моманты адчуваанья ўдзячнасці за атрыманыя рэчы або ўчынкі. Як вынік такой практикі, па пэўным часе ў студэнтаў зымнешаецца адчуваанье, што ўсё атрыманае ім НАЛЕЖЫТЬ ім. Яны пачынаюць лепш разумець, што за ўсякім добрым учынкам стаіць нечыя добразычлівасць. У іх зымнешаецца пачуцьцё эгаізму. Псы-

халёгія съведчыць, што культивуючы пачуцьцё ўдзячнасці, павышаеш здольнасць звязаць увагу на тое, **што** табе дадзена ў падарунак.

Выдатны гуманіст і дабрачынец, ён жа ляўрэат Нобэлеўскае прэміі, Альберт Швайцэр мудра назначыў: «*Выхаваць у сабе пачуцьцё ўдзячнасці — значыць нічога ня браць за належнае, але заўсёды знайсці ў асаніці тое, што за гэтым стаіць. Нічога ня робіцца само сабой. За ўсім стаіць жаданье добра, якое накіравана на цябе. Прыучы сябе ніколі не адкладаць слоўцы ўчынак, каб выказаць ўдзячнасць».*

Досьледы паказваюць, што пачуцьцё ўдзячнасці дадае суб'ектыўнага адчуваньня духовага дабрабыту. Апрача ўсяго, ад пачуцьця ўдзячнасці — удзячнасці за нагоду — можа нараджацца таксама ўсъведамленыне магчымасці быць карысным свайму бліжніму (Маці Тэрэза) або свайму народу (патрыятызм, самаадданасць нацыянальнай справе).

На ўдзячнасць у ангельскай мове ёсьць некалькі слоў — *gratitude, gratefulness, thankfulness*. Гэтае апошніе мае рэлігійнае адцененне — ўдзячнасць Богу. Амэрыканцы штогоду адзначаюць у апошні чацвер лістапада традыцыйнае съвята Thanksgiving Day (Дзень Падзякі). Традыцыя гэтая, што бярэ свой пачатак ад першых эўрапейскіх насяленцаў тут, таксама ўмацоўвае пачуцьцё ўдзячнасці ў выказваньня ўсе ў дачыненні да іншых.

Пра беларусаў наагул ніяк ня скажаш, што яны няўдзячныя. Але шмат у каго з іх удзячнасць нейкая палавінчатая. Яна, калі ёсьць, дык недзе ўнутры, у душы. Нейкія псыхалігічныя бар'еры перашкаджаюць ёй выйсці на вонкі, дайсці да таго, каму яна належыць і хто рады бы ўсе пачуць.

У чым сакрэт? Прычыны тут могуць быць розныя. Адна з іх — беднасць. Хоць кожуць, што беднасць — не загана, але яна гняце душу, ятрыць раны. І жэст падарункам з боку бацакейшага амэрыканскага суродзіча закранае гэтую рану. У дадатак да ўсяго савецкая ўлада прывучыла людзей пайтараць: «У нас ўсё ёсьць». Адсюль рэакцыя на падарунак: «Я ж не жабрак/жабрачка; мы не бяднейшыя». Падарунак успрымаеца як падачка, а ня як выява добразычлівасці. Безумоўна, чалавеку з такім мэнталітэтам варушыць гэтую рану, пішучы падзяку, даволі пакутліва. Лепш прамаўчаць.

Ёсьць і іншыя прычыны няўдзячнасці.

Часамі выглядае, што карыстальнік добра не здабываеца на падзяку, бо бачыць у ёй нейкае прыніжэнне свае асобы. Дзякаўваць для яго — гэта як быццам бы прызнаваць сваю залежнасць ад дабрадзея, паказваць сваю слабасць. Такое йдзе ад ганарлівасці. Амэрыканскі прапаведнік XIX стагодзьдзя Генры Ўорд Бічэр трапна падмечіў гэты заганы бок характару: «Ганарлівы чалавек родка бывае ўдзячным чалавекам, бо ён ніколі ня думае, што яму дастаецца гэтулькі, колькі ён заслугоўвае». А выказваньне ўдзячнасці якраз спрыяле перамозе над ганарлівасцю. Бо чым больш думаеш, што атрыманае ў падарунак **належала** табе, тым меншя магчымасць, што ты будзеш ўдзячны за яго. Але калі ты сыцілі, калі разумееш сваю абмежаванасць, тады больш шансаў, што атрыманае будзеш уважаць за падарунак

Удзячнасць паляпшае наша самаадчуваанье і побыт іншых людзей.

і будзеш ўдзячны ахвярадаўцу.

Няўдзячнасць ідзе ў ад карыслівасці як выніку савецкай бездуховасці й матэрыялізму. Вось прыклад. Некаторыя з нас у Амэрыцы выдатковалі час і гроши, каб дапамагчы незнамаму суродзічу ў атрыманыні палітычнага прытулку. Дапамога давалася з думкай-надзеяй, што чалавек далучыцца да свае грамады, будзе нечым карысны ёй. Аказваецца, спадзяныні былі дарэмнымі. Думасце, шмат хто з такіх карыстальнікаў добра патурбаваўся падзякаваць, хоць бы па телефоне, за намаганыні й выдаткі? Скончылася судовая справа — скончыўся контакт. Чалавек зынік, як у ваду кануў. Зыніке й ахвота дапамагаць такім.

Пішучы пра ўсё гэта, я меў на ўвазе ня толькі маральны й этичны аспекты праблемы, але й прагматычны бок дзеяния добра тых жа землякоў, што патрабуюць дапамогі. Паміж давальнікам і атрымальнікам павінен быць жывы контакт. Трэба разумець важнасць яго. І ягоную ролю ў стымуляваньні дзялейшае дапамогі з боку давальніка. Дапамога будзе тым больш спрайнай і щодрай, чым лепш будуць разумець тыя, каму яна дасцца, важнасць псыхалігічнага акту дабрадзейства.

Грузія безь дзьвюхкосіяў

Працяг са старонкі 16.

гарачага хлебу са старых печаў і духмянае кавы па-турэцку.

Зас্মечаныя падземныя пераходы, у якіх віруе натоўп бедных людзей, дзясяткі жабрачак у чорных уборах і навязлівых цыганятаў, закінутыя савецкія спаруды, што пераўтвараюцца пакрысе ў небяспечныя руіны, суседзяць тут з сядзібамі, што туляцца да замковых муроў, у засені садоў і гародаў, зъ незлычонымі старажытнымі храмамі, з шыкоўнымі будынкамі музэй, тэатр, урадавых установаў, банкаў і гатэляў.

Ратуе крэўнасць

Тбліскія кавярні й крамы выглядаюць ня горай за праскія ці віленскія. А асартымент у іх больш разнастайны. Але парайноваць узровень жыцця не выпадае, бо тут іншая систэма каштоўнасцяў. Самай вялікай каштоўнасцю тут ёсьць уласны лапік зямлі, што добра можа пракарміць, ды прасторныя вялікія домы, прадмет асаблівага гонару... У Тблісі чалавек можа жыць у трохсотгадовы доме, хадзіць у агульную прыбіральню на вуліцы, але ездзіць на наўюткім джыпе. Кухар у прыдарожнай кавярні можа зарабляць пад 800 даляраў, але ўтрымліваць старых бацькоў ды тузін сваякоў. Зь іншага боку, бядотныя бабці-ўцякачкі з зоны канфліктага, атрымліваючыя блізу 30 даляраў, робяць часам манікюр, п'юць выдатную каву й штодня ядуць садавіну...

Тут вельмі малутныя пачуцьці крэўнасці, сваяцтва, суседства. Яно ратуе ўсіх, трymае на паверхні. Не дae за-

красыціся ў душы сумневу ці роспачы.

Дыхаць стала лягчэй

«Дур-р-рак Саакашвілі! Дур-р-рак! Пэнсіі не падвышае, заробкі не падвышае. Толькі паліцыйскім. Каб парадак быў. Цяпер спакойна стала. Бачылі машины пад вокнамі стаяць? Раней запраста так не пакідалі. Чысьцей стала. Значна чысьцей. Вуліцы ўпрыгожылі. Святла стала болей. Лепей жыць стала. Маладэц Саакашвілі! Маладэц!» — кажа старая кабета, уцякачка з Абхазіі. Яе супярэчлівае меркаваныне вельмі тыповае. Дзясяткі тысячаў уцекачоў з Паўднёвой Асесіі і Абхазіі спадзяюцца на скорае развязаныне сваіх праблемаў, на вяртаныне дахаты. Іхны боль і іхны голас шмат вызначае тут.

Будаўнік сярэдняга веку, які зарабляе болей за тысячу даляраў, гадуе пляменынкаў ды даглядае бацькоўскія магілы, пакуль сястра працуе ў Грэцыі, казаў, што дыхаць тут стала лягчэй. Ніхто цяпер не спыняе праста на вуліцы, патрабуючы дакумэнты: «Як завуць? Дзе працуеш?» З газетаў можна дазнацца цяпер амаль пра ўсё. Можна не баючыся голасна казаць, што думаеш. «Дэмакратыя? Гэта як вада — цяпер піць ня прагнеш, але прагнеш пэўнасці, што як спатрэбіцца, то вада буд-

зе пад рукою...», — кажа мой выпадковы знаёмы.

«А вы, беларусы, што? Лукашэнку нанялі, цяпер звольніц ня можаце?» — таксама тыповае меркаваныне грузінаў пра Беларусь. Зрэшты, гэта амаль усё, што яны могуць сказаць пра Беларусь. Тыя, каму меней трывалі гадоў, зазвычай слаба сабе ўяўляюць дзе нашая краіна нааугл. Некаторыя, дазнаўшыся, што я не з Расеi, а зь Беларусі, спрабуюць гаварыць па-ангельску. А таксіст, зь «веданынем» справы, перапытваецца: «Менск? Гэта на Украіне, так?»...

Азіяцкі час

Грузія — краіна ў Азіі. Справа ня толькі ў картографічай дадзенасці. Азіяцасць тут вызначаюць час і месца. Час тут цячэ як мёд. Немаведама, дзе скончылася мінулае, а дзе пачалося, не пачаўшыся, будучас... Людзі абміркоўваюць навіны, якім два месяцы, а пра Прамэтэя-Амірані, Мэдэю і Язона, царыцу Тамару і цара Давіда могуць распавядаць зь лёгкасцю, нібы пра сваіх сваякоў, съведкамі біяграфій якіх яны былі самі...

Усё, што можна адкласыці на заўтра, тут адкладаюць. Альбо наадварот. Калі банк працуе зь дзясяттай гадзіны, гэта ня значыць, што ў яго не запусціць на гадзіну раней. Палова людзей выходитці на працу тады, калі другая палова кладзецца спаць. У выніку, людзкое жыццё не замірае тут у гарадах ні на гадзіну...

У Эўропу — толькі паветрам

Месца на зямлі. Для Грузіі яно вызна-

чae амаль усё. На поўначы цяпер ужо канчаткова варожая Расея, што акупавала вялікія анклявы Абхазіі й Паўднёвай Асесіі. Адтуль, з-за расейскае мяжы, залягаюць часам ваенныя самалёты, пранікаюць тысячи ўцекачоў ад «зачыстак» расейскіх карнікаў. Адтуль штотыдзень прывозяць труны забітых расейскімі «хулаганамі» грузінаў... На ўсходзе Грузіі — ваючыя міжсобку Азэрбайджан і Армэнія, а на Поўдні — вялізарная Турцыя, Курдыстан. Шляху па зямлі з Эўропы ў Грузію цяпер проста няма. Жывыя людзкія контакты з эўрапейцамі ў Грузіі звязаны да мінімуму. Хоць навязваюцца, ці, дакладней сказаць, аднаўляюцца, спрадвечныя контакты з Грэцыяй і Кіпрам, дзе працуюць дзясяткі тысячаў грузінаў, з блізкай Турцыяй, што адчуваецца на кожнай вуліцы, па шыльдах крамаў і кавярняў, і, нават, цырульняў. Вельмі моцная існуе тут повязь з Ізраілем, Лібанам, Ярданіяй. І, натуральна, з Армэніяй, адкуль прыяжджаюць штодня дзясяткі тысячаў людзей на заробкі й на адпачынак да мора. Расейская надаецца хіба ўжо толькі тут. І тое, усё меней...

«Міша, Міша!»

Грузінская кухня вымагае паважнасці й душоўнае раўнавагі. Сядзеў на начным бульвары ў Батумі, спажываў сабе смакоўце, слухаў мора. Памаранч сонца закаціўся вельмі хутка. Рангам ад лілёвых ценяў адлучыліся збройныя людзі ў чорным. Міма майго століка, з грукаценнем, шоргатам галькі, упэўненым подбегам імпэтна рушыў чалавек у белым гарнітуры. Ён весела ўпэўнена махаў рукою людзям на начным пляжы. Я, у адказ, мэханічна, але з той сардэчнасцю, да якое міжволі прызвычайваецца на Каўказе, памахаў яму ў адказ. Ледзь пасыпіваючы за чалавекам у белым, съпяшаўся натоўшы шэрых цывільных, таксама ў гарнітурах, а за імі, выгінаючыся хвалюю, перабежкамі, перамяшчаліся чорныя людзі са зброяй. «Міша, Міша, Міша!» — узбуджаныя людзі за столікамі прыўзініта абмяркоўвалі ўбачанае. «Вы зь ім знаёмы?» — радасна запыталася пра-давачка. «Не, проста вітаемся, — адказаў я. — А хто гэта?» — «Саакашвілі!»

Я занурыўся ў сваю талерку, спрабуючы разабрацца ў букеце прысмакаў, пакуль не пастыла... А ў Батумі ніхто нават і ня ведаў, што прыяжджаў прэзыдэнт. І пэнтарт гораду не перакрывалі, і выпадковых людзей там не баўліся. Не было сырэнаў, ачапленыняў, напругі, шоў з камэрамі. Так, прыехаў праве-

рыць справы, некаму нешта паказаў і малазаўажна зъехаў.

Госьць дзеля радасьці

Грузінская кухня — гэта канстанта нязменная. «Віно, хлеб і сыр — падстава народнае самапавагі», — пішуць у тутэйшых даведніках. Безумоўна, гэта праўда. Прыйемна знайсці старую кавярню-трамвайчык, пад самым мурам старога гораду, дзе піў такую ж каву дваццаць гадоў таму. Хораша завітаць у туго ж сталоўку пад пальмамі, дзе вырабляюць найсмачнейшы суп-харчо й тыя ж сачыстыя хінкалі, што ў далёкія савецкія часы. І сустракь тыя ж тыпажы ў туго нязменную гасыціннасць, што радасна б'е праз край, як пеністая сапраўдная вада Баржомі.

Тут госьця частуюць ад сэрца чужия людзі, дзеля радасьці людзкага контак-

ту. У гэтай непарыўнасці традыцый ў і годнай самапававе — сутнасць грузінскага харектару. На гасыцінную шчырасць, без мэркантылізму, здатныя толькі людзі, свабодныя ўнутры.

Гэтае п'янкое пачуцьцё ўнутране свабоды й згоднае раўнавагі, упэўненасці ў будучыні захоплівае. Грузіны ня ганьбяць сваіх правадыроў. Пра Сталіна гавораць са справядлівай пэўнасцю, што гэта самы славуты грузін у гісторыі, Звіяды Гамсаходзія называюць бязь цено патэтыкі героем і называюць ягным імем цэнтральныя вуліцы, Шэварднадзэ спачуваюць, шануючы як старога дзядзьку, які зрабіў магчымай рэвалюцыю ружаў. Гэтак кажуць і старыя й зусім маладыя. Хрысьціяне й мусульмане. Так, яны вымаўляюць слова Рэвалюцыя цівёрда, безь дзъюхосці...

Здымкі аўтара

Съвет не загіне ад перанасяленья

У Эўропе адмірае інстытут шлюбу, у Амэрыцы ён моцны, у Афрыцы празь дзесяць гадоў спыніцца эпідэмія СНІДу, а ў Азіі — рост насельніцтва. Беларусі ж пагражает дэмакратура пэнсіянэралізму і ўтрыманцаў. Гутарка з польскім дэмографам **Маркам Акульскім**.

— 30 год таму дэмографы палохалі перанасяленьнем съвету. Сёньня можна па-чучуць пра інгатыўныя вы-нікі нізкага натуральнага прыросту. Чаму радыкаль-на зъяніліся прагнозы?

Марэк Акульскі: Гэта не дэмографы палохалі. Так, у 60-я узрастала гістэрыя вакол г.зв. бомбы D. Зъявіліся ма-лонкі, дзе перанасяленьне вы-яўлялася ў форме атамнага грыбу. Але малявалі іх не дэмографы. Страх дэмографіч-най катастрофы пашыралі, хутчэй, публіцысты. Аднак пасыля Мальтуса [Томас Робэрт Мальтус, брытанскі эканаміст, памёр у 1834 г.] півадзін сур'ёзны дэмограф не зяяўляў, што колькасць на-селеніцтва павялічваецца ў адноўкавым тэмпе. У сярэд-іне XX ст. дэмографы лічылі, што перанасяленьне зямлі стабілізуецца на ўзроўні 11—12 млрд. Сёньня яны крыху скарацілі свае прагнозы — лічыцца, што максімальная колькасць населеніцтва складзе 9—10 млрд.

— У пэўны момант коль-касць населеніцтва перас-тане расці? Чаму?

— Гэта вынікае з тэорыі дэмографічнага пераходу. Цягам большай часткі гісторыі на-раджальнасць была вельмі

Марак Акульскі

дэмограф, кіраунік Цэнтру даследаваньня міграцыяў і Катэдры дэмографіі Варшавскага юніверсітэту, выкладчык Вышэйшай школы сацыяльнай псыхалёгіі.

высокай. Так мусіла быць, каб папуляцыя выжывала, нягле-дзячы на высокую съмярот-насць. Аднак у пэўны момант съмяротнасць падае — у выніку мадэрнізацыі, у тым ліку і росту ўзроўню жыцця, паляпшэння гігіені, лепшага харчаванья — пакуль не становіцца вельмі нізкай. Пачынае скарачацца і нара-джальнасць. Падчас гэтых зъменаў грамадзтва, аднак, праходзіць этап, калі ўсё яшчэ захоўваецца вельмі высокая нараджальнасць, хадзіць съмя-ротнасць скарачаеца. У вы-ніку натуральны прырост ро-біцца съпярша вельмі вы-сокім, а пасыля пачынае па-даць, аж да нуля.

У Эўропе гэты этап пра-ходзіў без асаблівых праблемаў, бо дэмографічны зъме-ны адбываўся цягам многіх год, да таго ж нашаму канты-нэнту было куды высылаць лішак населеніцтва. Аднак калі ў 50-х і 60-х гг. мінулага стагодзьдзя краіны Трэцяга Съвету пачалі ўваходзіць у этап хуткага дэмографічнага прыросту, шмат якія палітыкі пачалі баяцца. Іншыя канты-нэнты былі не гатовыя пры-няць такую армаду людзей, а зь іншага боку, не было разу-меныя, што дэмографічныя пракэсы ў краінах Трэцяга Съвету праходзяць больш інтэнсіўна, чым у Эўропе, — г.зн. экспансія адбываецца раптоўна, але будзе доўжыцца меней часу.

— Дзіве найбольш насе-леныя краіны съвету — Кітай і Індія — доўгія гады праводзілі актыўную, часам бруталную, палітыку абме-

жаванія натуральнага прыросту.

— І дарма. У 60-я амэры-канцы началі прарапагандаваць на форуме ААН праграмы да-памогі слаба разъвітым краінам, **ставячы іх у залеж-насць** ад абмежавання на-туральнага прыросту насе-ліцтва. Індыя рэалізоўвала да-рагія праграмы стэртылізацыі насе-ліцтва, яны выклікалі сацыяльнае напружанье, а выніку ня мелі ніякага. Калі іх адракліся, здавалася, што ўрад нічога ня здольны зрабіць, прырост аўтаматычна пачаў скарачацца. Спры-чынілі прагрэс мадэрнізацыі.

Сёньня мы маєм справу з адваротнай праблемай. Шмат у якіх эўрапейскіх краінах, а таксама ў Кітаі, дэмографічны паказынік ўпалі ніжэй за ўзровень, які гарантует про-стую рэпрадукцыю — гэта ўжо **ніпоўнае** ўзнаўленыне колькасці насе-ліцтва ў на-ступным пакаленіні.

— Да чаго гэта прывядзе?

— Адбудуцца вялізныя зъмены ў дэмографічнай структуры. Калісці насе-ліцтва ў рэпрадуктыўным уз-росце — што амаль раўназначна працоўнаму ўзросту — складала калі паловы папуля-цыі. Амаль палова з іх была моладзь і дзеці, старых было вельмі мала. Сёньня шмат у якіх краінах Эўропы мы на-бліжаемся да становішча, калі пострадуктыўная група боль-шша за дапрадуктыўную.

— Калі гэта тэнденцыя захаваецца, ці зможуць гра-мадзтвы функцыянуваць?

— Безумоўна, не. Людзі ў эўрапейскіх краінах маюць

чаканыні адносна ўзроўню жыцця і сацыяльных стандартаў. Калі ж будзе захоўвацца перавага асобаў у постпра-дуктыўным узросце, і ня будзе дазваляцца наплыў імігран-таў, дойдзе да спрабаў абме-жаваць прывілеі пэнсіянэралізму і ў выніку — да сацыяльнага канфлікту. Калісці Пэтэр Друкер, выбітны спэцыяліст у мэнеджменте, перасыцерагаў: «Вы, маладыя, у прыгрыш-най пазыцыі, бо, пакуль не ліквідуеца дэмакратычная сістэма, мы, старыя, не дамо адабраць у нас прывілеі». Адзіны спосаб пазбегніць канфлікту — павялічыць паказыкі нараджальнасці.

— Ня думаю, каб пад уплывам Друкера маладыя зъянілі прыхільнасці і стыль жыцця. Сёньня яны ўсё часцей хочуць мець максімум адно дзіця.

— Галоўная праблема — не велічыня папуляцыі, а яе структура. Праблемы пачнуцца тады, калі занадта зъмен-шицы колькасць людзей рэпрадуктыўнага ўзросту і павялічыцы колькасць пэнсіянэралізму. Гэта праблема ня толькі Эўропы. Сытуацыя яшчэ горшай ў Рәсей, а хутка тое ж будзе і ў Кітаі.

Паказынік нараджальнасці ў Кітаі скараціліся ніжэй за ўзровень, неабходны для ўзнаўленыя папуляцыі. Афі-цыйны паказынік дзетнасці — колькі дзяцей нараджае жанчына на працягу свайго жыцця — складае там 1,8. Паводле ж незалежных дась-ледаваньняў — 1,5. Гэты паказынік павінен складаць пры-намсі 2,1, каб папуляцыя магла ўзнаўляцца. Ніжэй за два ён упаў ужо пры канцы 70-х гг., толькі што нікто не звяртаў увагі, бо ў Кітаі жыве больш за мільярд людзей. За некалькі дзясяткаў год у Кітаі зъяніца вялізная колькасць старых. Трэба будзе знайсці грошы на іх утрыманьне.

— А Рәсей?

— Гэта краіна, дзе на пра-цягу бліжэйшых 25—30 гадоў колькасць насе-ліцтва зъменішыца недзе на 30%. Паўстагодзьдзя таму ў Рәсей

АЛЕКСАНДР НЕДВІДІВ

Шлюб робіца ўсё больш рэдкай зьявай.

жыло ў дзесяць разоў больш людзей, чым у В'етнаме. Праз 50 гадоў будзе менш. Гэта азначае маргіналізацыю. Краіна, дзе так моцна зъяншаецца насельніцтва, ня можа заславацца палітычна магутнай.

— **Некаторыя прадбачаць экспансію кітайскага насельніцтва ў Сыбір і ісламскага — у сярэдзіну сямі Racie. Гэта рэальна?**

— Сёння гэтая калянізацыйная пашыраеца і адываеца з бластавеніем расейскіх губэрнатараў. Аднак у хуткім часе Кітай будзе мец праблемы з сваёй дэмографіяй, і ня думаю, каб быў здольны экспартаваць вялікія лішкі насельніцтва.

З ісламам іншая гісторыя. Эўрапейскі досьвед паказвае, што мусульманскія эмігранты, хоць і маюць праблемы з культурнай адаптацыяй, вельмі хутка пераймаюць дэмографічныя мадэлі грамадства, у якім яны «гасціноў». У сваіх краінах яны захоўваюць высокую нараджальнасць, аднак пасля перася-

леньня ў Эўропу зъянняюць мадэль сям'і на эўрапейскую. Яшчэ ў часы СССР шмат у якіх азіяцкіх рэспубліках наўзаралася незвычайнае скарачынне дзетнасці, хаця яны і не былі так сэкулярызаваныя, як Расея.

— **Вы памякаеце, што ня маюць рацыі французская палітыкі і публіцысты, якія сцівярджаюць, што праз некалькі дзясяткаў год у іх краіне будзе дамінаваць прышлае мусульманскае насельніцтва?**

— Ня маюць. У мусульманскіх сем'ях нараджаеца болей дзяцей, чым у сем'ях карэнных французаў, але тэнденцыя не захаваеца. Сем'і імігрантаў вельмі хутка прыстасоўваюцца да мадэлі, што дамінуе ў Францыі. У апошнія 30 год нараджальнасць мусульманскіх сем'яў скарачлілася ўдвай — з шасці дзяцей да прыкладна трох.

— **Чаму ЗША маюць лепшыя дэмографічныя паказнікі, чым Эўропа?**

— Найбольш імавернае

тлумачэнне — ЗША не заняпаў дух сям'і, што, пэўна, звязанае з пратэстанцкімі кананімі гэтай краіны.

— **Як будзе выглядаць папуляцыя сьвету пры канцы XXI ст.?**

— Дэмографічныя прафноны, падрыхтаваныя пад эгідай ААН, не сягаюць у такія далёкія часы. Але ёсьць ўсебаковыя прафноны да 2050 г. У сярэдзіне стагодзьдзя краінай з найбольшай колькасцю насельніцтва будзе Індія. Кітай апушыцца на другое месца. У першай дзясятцы апынуцца некалькі афрыканскіх краінаў: Нігерыя, Конга. У другой дзясятцы будуць Уганда, Этыёпія, Эгіпэт. Афрыка будзе кантынентам з самым хуткім ростам колькасці насельніцтва. У сярэдзіне ХХ ст. Эўропа была ў тры разы больш населеная, чым Афрыка, у сярэдзіне ХХI у Афрыцы будзе жыць у два разы болей людзей, чым у Эўропе. Прэз дзесяць год эпідэмія СНІДу ў Афрыцы спыніцца, скороціца съмяротнасць.

— **Гэта вельмі аптымістычная інфармацыя. Мы звыклыя чуць больш трывожныя прафноны.**

— Гэта, канечнэ, адбудзеца на заўтра — але адбудзеца. Гэткая папросту дынаміка кожнай эпідэміі.

— **Некалі вёска была асноўнай крэнцай натуральнага прыросту. А як сёньня?**

— Сацыяльныя зьмены адываюцца там хутчэй, чым у горадзе. Каля гаворка ідзе пра колькасць пазашлюбных дзяцей, на першым месцы ў Польшчы знаходзіцца на гарод, а заходнепаморская вёска. Там нараджаеца працарына болей пазашлюбных дзяцей, чым, напрыклад, у Варшаве. Даўней, каля 16-18-гадовай дзяўчыны ў вёсцы зацяжарвала, сям'я схіляла маладых да шлюбу і ладзіла шумнае вясельле. Нараджалася першое дзіця, пасля наступнае. Сёння бацькі такой дзяўчыны лічаць за лепшае ўтрымліваць дачку зь дзіцём, чым дадаткова яшчэ беспра-

Съвет не загіне ад перанасяленьня

коўнага зяця. Так, дарэчы, дасылдаўаныні, праведзеныя ў Вугоршчыне, даводзяць, што фактам, які стрымлівае многіх маладых перад шлюбам, ёсьць вялізныя выдаткі на вяселле.

— Значыць, мы асуджаныя на далейшае зъяниншынне паказынікаў нараджальнасці, старэніне і зъяниншынне грамадства?

— Цяжка адназначна прядвызначыць. У апошніх кварталах 2005 г. і на пачатку мінулага — гэта апошні ізрыяд, за які мы маєм дэталёвый дадзеныя — можна заўважыць лёгкае павелічэнне колькасці нараджэнняў і шлюбаў. На выключана, што паказынік нараджальнасці паволі павышаецца. Менші дзяцей нараджаюць больш маладыя жанчыны, а расыце колькасць нараджэнняў сярод жанчынаў, якім болей за 26 год. Проста павялічыўся ўзрост заключэння шлюбаў і

нараджэння дзіцяці.

— Ці дэмографічная палітыка, накіраваная на павелічэнне колькасці нараджэнняў, можа быць пасыняховай? У Польшчы асноўным прыкладам такой палітыкі з'яўляецца Францыя.

— Гэта ня так проста. У мінулым годзе паказынік нараджальнасці перавысіў у Францыі магічную мяжу двах дзяцей на сям'ю, аднак больш дакладныя дадзеныя паказваюць, што сярод карэнных французаў ён ужо шмат год стабільны і выразна ніжэйшы за два, затое выразна вышэйшы ў сем'ях імігрантаў.

Францыя, дэмографічныя праблемы якой пачаліся яшчэ да II Усясьветнай вайны, ажыццяўляла ў 30-х гг. палітыку павышэння нараджальнасці. У 1938 г. быў прыняты сямейны кодэкс, які забараняў аборты і абмяжоўваў магчымасць разводаў. Разам з гэ-

тым была ўведзеная дапамога сем'ям, што прызначалася прадусім шматдзетным сем'ям. Вынікі гэтай палітыкі былі мінімальныя.

**— Нават у бяднейшых се-
м'ях?**

— Так. У бяднейшых се-
м'ях часта нараджаеца болей дзяцей, але гэта вынікае зь ніжэйшага ўзроўню адукцыі, што выклікае менш пасыяховае прыміненне розных мэ-
тадаў рэгулявання нарад-
жэнняў.

— Хіба німа анікага спосабу, каб схіліць людзей да нараджэння дзяцей?

— Можна было б разглядаць якія-небудзь аўтарытарныя сродкі, чаго, канечне, не рэкамэндую. У 1966 г. дыктатар Румыніі Мікалае Чаушэску ўвёў забарону абортаў і жорсткае пакаранье для дактараў за перапыненне ціжарнасці, уключаючы і сымяротнае пакаранье. Жанчыны ў генэратыўным узросце павінныя былі безупынна рабіць гінэкалягічныя дасыледаваныні, якія выявлялі, ці яны ціжарныя. Эфект быў неверагодны. Колькасць нараджэнняў узрасла з 600 тыс.

да мільёна, а праз чатыры гады — звышлася да 500 тыс. Нягледзячы на жорсткія рэпрэсіі, румынкі не началі нараджаць болей дзяцей. А гэты аднагадовы ўзрост нараджэнняў шмат год заставаўся праблемай. Трэба было для дзяцей таго году нараджэння падвоіць колькасць месцаў у школах, універсytетах, колькасць працоўных месцаў.

У нармальнай краіне жанчына самастойна ці разам з партнёрам прымае решчынне пра нараджэнне дзіцяці і нельга яе схіліць да решчыння, што супярэчыць ейнай волі. Калі яна будзе мець патрэбу завесыць дзяцей, то яна іх народзіць. Некалі эканамічныя прычыны вызначалі неабходнасць мець шмат дзяцей. Гаворка ішла як пра руکі для працы па гаспадарцы, так і пра апеку над старымі бацькамі. Сёння гэтыя матывы зьніклі. Застаецца верыць, што інтынкт захавання віду дастаткова моцны, каб чалавецтва не перастала размножацца.

**Пераклада Вольга
Данішэвіч паводле
gazeta.pl**

Нас чакае
дыктатура
пэнсіянэраў?

АНАТОЛЬ КРЯЦУЧК

«Здароўе — гэта ўменьне жыць са сваёй хваробай»

Новы артыкул Дар'і Ліс з цыклу пра жыцьцё людзей з абмежаванымі магчымасцямі.

У кожнага чалавека — свая энергетыка. З кімсыці лёгка знаходзіцца побач і хутка зьяўляюцца тэмы для размовы, з кімсыці — наадварот. Са Святланай — съветла. Сонечна. Маленькая, кволая дзяўчына на калясцы, а колькі ж у ёй спакою і ўпэўненасці!..

Мы п'ём каву, размаўляем. Размаўляем на розных мовах, дарчы, але цудоўна адна адну разумеем. Жартуем — выходзіць своеасаблівы перакладніцка-лінгвістычны практикум: сям'я Святланы прыехала ў Беларусь з расейскага Тальянці, і такую «порціно» беларускай яна ўпершыню атрымала ад маёй сыцілай асобы. Сьвета сумуе па волскіх пэйзажах, па старых сябрах, але ўжо пасыпела палубіць Беларусь.

Размаўляем пра жыцьцё, каханыне, сяброўства, працу, каву... Пра праблемы інвалідаў — таксама. Праз складанае захворванье цягліцай Сьвета перамяшчаецца толькі на інвалідным вазку, але гэта не перашкоджае ёй вучыцца, працаўца, мець шмат сяброў па ўсім сьвеце ды радавацца жыцьцю. Дзяўчына самастойна вывучыла нямецкую мову і мінулым летам разам са сваёй сям'ёй падарожнічала па Германіі (іх даўно запрашалі сябры).

ДЛ: Што найбольш зьдзівіла і ўразіла цябе ў Нямеччыне?

Святлана: Зъдзіўляе колькасць калясачнікаў на вуліцах і іх магчымасць свабодна перамяшчацца ў просторы — на тэрыторыі крамы, рэстарацыі або ся-

рэднявечнага замка... Каляскі — таксама пуд тэхнікі. Напрыклад, пярэдніе сядзеньне аўто можа пераўтварыцца ў каляску для прагулак, а потым зноўку стаць часткай машыны.

ДЛ: Ці можа чалавек зь цяжкай інваліднасцю стаць незалежным ад сваёй хваробы?

Святлана: Адказваючы на гэта пытаныне, можна книгу напісаць! Спачатку трэба акрэсліць паняцьце незалежнасці... Асабіста для мяне, характэрная прыкмета ўнутранай незалежнасці — здольнасць адкрыта выказваць свае погляды, перакананыні і жыць у адпаведнасці зь імі. І... прыняцьце самой сібе. Спакойнае прыняцьце сябе, свайго цела, асаблівасцей характару і здольнасцей, разуменне того, што табе дадзена, а што — не. Думаю, што страх выказваць свае пачуцьці і няёмкасць ад выказвання сваёй фізычнай слабасці — прыкмета менавіта залежнасці. Адзін нямецкі доктар сказаў мне, што здароўе — уменьне жыць са сваёй хваробай... Да гэтага варта імкніцца. Ня буду пералічваць прыклады, калі цяжка хворыя людзі дасягнулі ў жыцьці фінансавай незалежнасці і жывуць актыўным, паўнавартасным жыцьцём... Не ва ўсіх так выходзіць і на ў гэтых вонкавых атрыбутах — годнасць чалавека... А ў чым? Кожны шукае адказ самастойна...

ДЛ: Хто можа дапамагчы чалавеку з прыроджанай або набытай інваліднасцю знайсці сваё мес-

Святлана Маршачака

1977 г. нар. Скончыла сярэднюю школу ў горадзе Тальянцы. Самастойна вывучаала жывапіс, псыхалёгію, нямецкую мову. Скончыла міжнародныя курсы журналістыкі. Цяпер студэнтка З курсу Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэту друку, факультэт кніжнай справы і раглямі. Супрацоўнічае з Моладзевым цэнтрам Саюзу журналістаў Рәсей. Жыве ў мястэчку Чысьць і любіць Беларусь.

ца ў жыцьці?

Святлана: Тут шмат залежыць ад бацькоў і сям'і. Калі нараджаецца дзіця зь цяжкім захворваннем (а мэдыкі сцьвярджаюць, што яно доўга не праждыве), спадарожнікам малечы часта становіцца безнадзеянасць, наканаванасць... Ня раз яму давядзенца сустракаць «спачувальныя» погляды чужых людзей — «Бедны! У яго няма будучыні...» Нават настаўнікі могуць не надаваць вялікага значэння навучанню дзіцяці-інваліда: маўляю, усе адно ён працаўца ня зможа і нічога не дасягне ў жыцьці. Такія рэчы не надаюць аптымізму, але, калі дома дзіця будзе сустракаць другое да сябе стаўленне — падтрымку, сяброўства, любоў — усе цяжкасці будуть пераадольвацца значна

прасьцей, а шкадаваньне беднага дзіцяці зычліўцамі будзе ўспрынятае з усмешикай. Людзі ж розныя сустракаюцца, камусыці даводзіцца даказваць звычайнія рэчы.

ДЛ: У цябе цудоўныя бацькі, якія падтрымліваюць. Ты студэнтка Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэту друку. Скажы, калі ласка, складана вучыцца дыстанцыйна?

Святлана: Для мяне гэта самы аптымальны варыянт навучання, таму што я маю магчымасці наведваць лекцыі праз стан здароўя і ў той жа час хачу атрымаваць выпэйшую адукцыю. Перавага дыстанцыйнай формы навучання ў тым, што ты самастойна вызначаеш графік заняткаў — і наперад: усё з дапамогай кампьютара і інтэрнэту. Думаю, дыстанцыйная вучоба — вельмі перспектывыўны нақірунак, які будзе раззвівацца.

ДЛ: Плянуеш працаўца па спэцыяльнасці?

Святлана: А я ўжо працую: займаюся капірайтынгам і журналістыкай (завочна скончыла міжнародныя курсы журналістыкі). У асноўным гэта фры-ланс — мне замаўляюць артыкулы, прэс-рэлізы праз інтэрнэт, і я выконваю замовы. Добрая практика! Мару стварыць свой часопіс і выдаць книгу... Наагул, вельмі шмат задумак — і шмат працы. Яшчэ ёсьць сябры і блізкія людзі, а я ніколі не шкадую часу на зносіны і вельмі люблю новыя знаёмы! Чалавек — книга, у якую заўжды цікава зазірнуць...

...Але ня кожную книгу мы здолыны дачытаць - некаторыя ж перачытваем ня раз... Святлане хо- чацца пазычыць ажыццяўленыя мараў і посьпеху ва ўсіх праектах, а галоўнае — заўжды заста- вацца съветлым ліхтары- кам надзеі і любові, безъ якіх немагчыма жыць.

Імпарт мабільнікаў і легкавікоў вырас

У Беларусі ў студзені — чэрвені бягучага году легальны імпарт мабільных тэлефонаў у парадунанні з аналягічным пэрыядам 2006 г. узрос больш як у 2,5 разу. Імпартавана 184227 тэлефонаў на суму \$19,768 млн. Наибольшая колькасць мабільных тэлефонаў увозілася з Вугоршчыны — 73,4 тыс., Карэі — 44,89 тыс. і Кітая — 42,39 тыс. Таксама за шэсць месяцоў у краіну ўвезена 96,1 тыс. легкавікоў на суму \$540,4 млн., што ў 1,3 разу больш проці 2006 г.

Мальцаў: «Пасадкі на дарогі стануць для нашых лётчыкаў звычайнымі»

На аўтамагістралі Брэст—Менск 4 жніўня зрабілі пасадку самалёты МіГ-29 і СУ-27, што базуюцца на 61-й зыніпчальнай авіяцыйнай базе. На «алімпійцы», між Івацэвічамі і Баранавічамі, ёсьць аэрадромны ўчастак дарогі. Ён адрозніваецца толькі тым, што на мае

газону, які раздзяляе палосы руху. На адпрацоўку пасадкі самалётаў прыбыў міністар абароны Л.Мальцаў. «Неўзабаве такія пасадкі стануць звычайнай справай», — заявіў ён.

Лінія Міндоўга

15—16 верасня на цэнтральнай плошчы комплексу «Лінія Сталіна» будзе праходзіць III Міжнародны рыцарскі фэстываль «Беларусь сярэднявечная». Як кажуць, без камэнтароў.

Майстар красамоўства

Традыцыйная нядзельная праграма кіраўніка Вэнесуэлы Уго Чавеса «Алё, прэзыдэнт» пабіла ўсе рэкорды і доўжылася 7 гадзін 43 хвіліны. Чавес закрунуў самыя розныя тэмы і выканаў народную песнюно.

Жнівень прагназуецца сыры і ўсплы

Надвор’е ў жніўні будзе няўстойлівым, а сярэдняя тэмпература чакаеца

прыкладна на 0,5 градуса вышэй нормы, паведаміў Гідрамэтцэнтар. Не пашкадуе прырода дажджоў, якіх чакаеца прыкладна 125—130% ад нормы.

Пілігрымка ў Росьці

З Палацку ў Росьці (Дрысенскі раён) — месца пакутніцкай сімерці беларускіх ксяндзоў—марыянаў Антонія Ляшчэвіча ды Юр'я Кашыры — выйшла традыцыйная пілігрымка. У ёй бяруць удзел 80 вернікаў з Палацчыны, Віцебску, Лынтупаў. Сярод пілігримаў 76-гадовая Тарэса Мілашэвіч, сведка Росіцкай трагедыі.

Нацыянальнасць — жмуздзін

Жмуздзіны ў Літве змагаюцца за права існавання жмуздзікай нацыянальнасці. Віленчук Людвікас Рагаўскас абскардзіў у судзе рапэніне ЗАГСу, які адмовіў прызнаць яго жмуздзінам. У Літве ўзыніла таварыства пад назваю «Жмуздзіны былі,

ёсьць і будуть».

Пчолы разбройваюць мінныя палі

Пасля вайны ў Харватыі засталося 250 тыс. мінай. Навукоўцы з групы прафесара Кежыча вучаць вусякоў знаходзіць выбухоўку, зъмянчаючы невялікія порцы тратыту ў кантэйнэры ля іх становак. Пасля трэнінгу насякомыя пазнаюць пах зарадаў, і іх выпускаюць на тэставыя палі. Падтэст рэгіструе тэрмавізійная камэра. Па запісах можна ідэнтыфікаць месцы, дзе пчолы пачулі траты.

Украінец — найвышэйшы ў сьвеце

Украінец Леанід Стаднік, чый рост складае 2 м 54 см, прызнаны новым уладальнікам тытулу самага высокага чалавека ў сьвеце. Рэкорд будзе зафіксаваны ў новым выданыні Кнігі рэкордаў Гінэса.

**СМ; інф. «Эўрарадыё»,
БЕЛТА, gazeta.pl,
«Звязда»**

Сустрэчы на радзіме Геніюш

Гарадзенская дэмакратычная моладзь арганізуе ў Зэльве першыя моладзевыя сустрэчы «Разам да Геніюш», прымеркаваныя да 97-е гадавіны з дня народзінаў слыннай паэткі. Сустрэчы пачнунца 11 жніўня ў мястэчку Зэльва а 9-й раніцы ўрачыстай службай у Свята-Траецкай царкве. Затым усе ахвотныя змогуць схадзіць да

магілі Ларысы Геніюш, прагучыць памінальная малітва і можна будзе пачуць прамовы вядомых людзей. Святкаваньне працягнецца на майяўнічым беразе Зэльвенскага вадасховішча. Ля вогнішча з намётамі чакаецца выступ паэтай, запрошаныя вядомыя музыкі. Да ўдзелу ў мерапрыемстве запрашаюцца ўсе ахвотныя.

Аршанская бітва—2007

Фэст беларускай аўтарскай песні й пэзіі «Аршанская бітва—2007» мае адбыцца на Крапівенскім полі **8 верасьня**.

Фэстываль традыцыйна адбываецца на гісторычным месцы Аршанскае бітвы 1514 году — левым беразе Дняпра пры ўпадэнні ў яго рэчкі Крапівенкі. Фэст пачынаецца а 20-і дадзенай ён на адкрытым паветры, таму варта падуманаць пра адпаведную вопратку, запас ежы і намёт. Запас дроў для вогнішча будзе на месцы.

Даезд: з чыгуначнага вакзала на аўтобусе ці маршруты № 11 да аўтавакзалу (канец маршруту). Далей — аўтобусам «Ворша — Дуброўна» да прыпынку «Гацькаўшчына» да месца фэсту каля 1 км.

Спадарожныя цікавосткі: па два бакі Цэнтральная плошчы знаходзяцца музэй Уладзімера Каракевіча і Прыдняпроўскі парк з помнікам Каракевічу на мес-

ГОД ПАЭЗІІ

АКСАНА СПРЫНЧАН

* * *

Пішу на каменьчыках літары,
штурляю ў ваду.

Кругі, як жыцьцё, разыходзяцца —

— - - - - К - - - -

— - - - - А - - - -

— - - - - Х - - - -

— - - - - А - - - -

— - - - - Ю - - - -

— - - - - ? - - - -

— - - - - Л - - - -

— - - - - Ю - - - -

— - - - - Б - - - -

— - - - - Л - - - -

— - - - - Ю - - - -

— - - - - ? - - - -

І ў неба ўгляджаюся вусыцішна,

што тоне ў вадзе.

А з моўчи глыбокай дыханьне

ци аблачыны,

ци рыбіны:

(ж)

(ы)

(в)

(у)

(!)

i

(ж)

(ы)

(в)

(и)

(!)

i

(ж)

(ы)

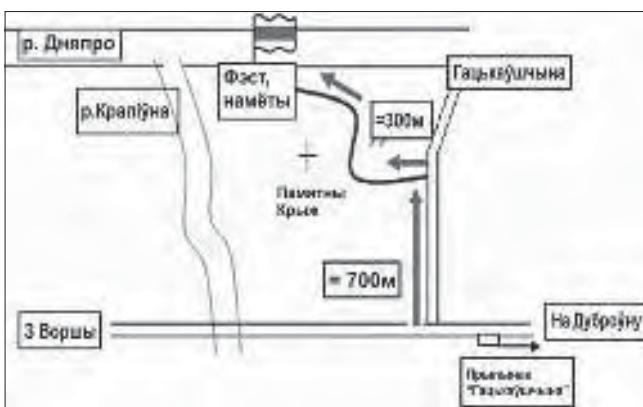
(в)

(е)

(!)

цы дому, дзе прыйшло ягонае дзяцінства. У парфіяльным касцёле Св. Язэпа (вул. Савецкая) экспануеца адзінай на Беларусі каляровая ксэракопія ў натуральны фармат вядомай карціны XVI ст. «Аршанская бітва» (арыгінал у Варшаве).

Даведкі: (029) 291-62-38 (Юрка), (029) 319-65-74 (Генадзь), (029) 666-75-42 (Віктар).

пра-бел / пра-съвет

Эсэістыка • Крытыка • Рэфлексіі

Беларусь у ёўрапейскай салянцы. Ці прынясе беларускай культуры карысць сяброўства нашай краіны ў Эўрасаюзе?

Піша Але́сь Кудрыцкі 18

Съвет не загіне ад перанасялення. У Эўропе адмірае

інстытут шлюбу, у Амерыцы ён моцны, у Афрыцы празь дзесяць гадоў спыніцца эпідэмія СНІДу, а ў Азіі — рост насельніцтва. Беларусі ж пагражает дэмакратура пэнсіянэраў і ўтрыманцаў.

Гутарка з польскім дэмографам Маркам Акульскім 26

«Здароўе — гэта ўменьне жыць са сваёй хваробай».

Новы артыкул Дар'і Ліс з цыклу пра жыцьцё людзей з абмежаванымі магчымасцямі 29

ЮЛІЯ ДАРАЦІКЕВІЧ

Чаму беларусы ня ўмеюць дзяяваць?

Піша Янка Запруднік.
Старонка 22.

Грузія безь дэзвюхосьсяў

Піша Сяргей Харэўскі. Старонка 16.

КАЛІ Б...

МАЛЮНАК ІЗКЛІТЛІПКА УШКІНА

А ТЫ ПАДПІШЫСЯ!

Каб рэгулярна атрымліваць «Нашу Ніву»,
проста падпішыце дамову. Дэталі — старонка 17.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІТАНЬНІ

Віншаем Андрэя і Вольту Курэйчы-
каў з нараджэннем сына. Хай гадуецца
влякі! Сябры

ПАДЗЯКІ

Сям'я Юр'я Юркаўца дзякую ўсім тым,
хто быў у гэтыя цяжкія дні з намі, хто пад-
трымаў і дапамог

КАНТАКТЫ

Пазнаёмлюся з людзьмі, якія ціка-
вяцца беларускім паганствам.
paganism@tut.by

ПРАДАЮ ХАТУ

Танна прадам цагляны прыватны дом 50
кв.м.(з участкам 0,05 га) за 10 хвілін
ходы да менскай кальцавой. Падведзеныя
святло й вада. Ёсьць газавы балён ды
печка. Газыфікацыя — да канца 2007 г.
Тэлефонайце ў любы час дня й ночы: 8-
029-576-74-29

КНІГІ

Кнігаабмен. Дапамагу знайсці патрэб-
ную кнігі. Т.: 753-91-96

«НН» СТО ГАДОЎ З ВАМІ

З акцыбра 1905 году да юнія 1907 году пагінула ад рэвалюцыі рознымі спосабамі 44,020 чалавек.

* * *

У Расеі ўсяго 46,000 народных вучыцялёў, зь іх 20,000 лішылі месца за рэвалюцыйны рух.

* * *

У наябрэі будуць прадавацца зь ліцьцяці 179 маёнткаў, купляных мужыкамі цераз «Краснцыянскі банк», ўсяго 469,400 дзесяцін.

«НН». №29. 1907

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:

З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч,
У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Настя Бакшанская

шэф-рэдактар Андрэй Дынько

галоўныя рэдактары Андрэй Скурко

мастакі рэдактары Сяргей Харэўскі

заснавальнік Місцавы фонд выданья

газеты «Наша Ніва»

выдавец Прыватае прадпрыемства

«Суродзічы»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:
220050, Менск, а/c 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@nn.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос форматам

A2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр.

Ф. Скарны, 79. Рэдакцыя не нісе адказнасць за змест раклічных аўвестак.

Кошт свабодны. Гаварыць на арэстратыўнага падзяліннага выдання №581

ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Юрыйдичны адрас: 220101, г. Менск, пр. Ракасоўскага, 102-71. Р/р

3012206280014 у МГД ААТ «Белінвестбанку», Менск, код 764.

Наклад 2239. Газета выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны ў друк 23.00 08.08.2007.

Замова № 4306. Рэдакцыйны адрас: Ракасоўскага, 102-71.